

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فصل نامه علمی - تخصصی

مرکز صلح دانشگاه البیرونی

وزارت تحصیلات عالی

دانشگاه البیرونی

مرکز صلح دانشگاه البیرونی

شناسنامه

ارمغان صلح: فصلنامه‌ی علمی - تخصصی

سال اول، شماره دوم، زمستان (۱۳۹۷ هجری، خورشیدی)

صاحب امتیاز: مرکز صلح دانشگاه البیرونی

زیر نظر کمیته هماهنگی صلح

مدیر مسوول: پوهندوی رویدا احمدی

ویراستار: پوهیالی فردین عیار

برگ آرای: پوهنمل احمد جاهد مشتاق

ناشر: مرکز صلح دانشگاه البیرونی

شماره تماس: ۷۴۷۲۵۹۰۹۸ (+۹۳)

تیراژ: ۱۰۰۰ جلد با نشر همزمان نسخه الکترونیک آن در وبسایت دانشگاه

البیرونی

نشانی برقی: jahed.mushtaq@gmail.com

پیشگفتار

افغانستان کشوریست که در حدود ۴۰ دهه جنگ‌های داخلی را پشت سرگذرانده است. اثرات زیانبار این جنگ‌ها بر تار و پود جامعه ما ملموس بوده است. از اثر این جنگ‌ها تعداد زیادی کشته و زخمی شده و تعداد دیگر آسیب‌های جسمی، روحی و روانی دیده اند. یکی از راه‌های جبران این زیان‌ها روی آوری به صلح و آرامش است. زیرا که صلح متضمن انکشاف سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و تحصیلی در کشور می‌باشد. پس همه اتباع کشور مسوولیت دارند تا برای رسیدن به صلح از هر نوع تلاش و کوشش دریغ نورزند. در کنار سایر نهادها، دانشگاه‌ها نیز مسوولیت سهم گیری در امور مهم مثل صلح، ثبات و انکشاف جامعه را دارند.

بنابراین، مرکز صلح دانشگاه البیرونی پس از تأسیس در اوایل سال ۱۳۹۷ تا کنون به کارها و فعالیت علمی، فرهنگی و اجتماعی چشمگیری در قسمت تأمین صلح و حل منازعات در داخل و بیرون از دانشگاه دست زده است. چنانچه در کنار نشر فصلنامه دانشجویان، اینک شماره دوم مجله علمی-تخصصی ارمغان صلح را که شامل مقالات علمی-تحقیقی استادان در مورد صلح و حل منازعات در

دانشگاه می‌باشد را آماده چاپ نموده است. در این شماره، در حدود پنج مقاله تحقیقی که با توجه به روش‌های معاصر تحقیق در میان استادان و دانشجویان انجام یافته اند گنجانیده شده است. مقالات متذکره بیشتر متمرکز به اختلافات و چگونگی راه‌های حل آن در دانشگاه می‌باشند. نتایج مقالات این مجله برای دانشجویان، استادان، پژوهشگران، نهادها و سازمان‌های دولتی و غیردولتی جهت تأمین صلح و حل اختلافات بسیار مفید و ارزنده می‌باشند.

در پایان جبهه دارد از همکاری مالی و تخنیکی انستیتوت صلح بخاطر کمک مالی تمام برنامه‌های مرکز صلح، به ویژه چاپ مجله ارمغان صلح و فصلنامه دانشجویان سپاسگذاری نمایم. امیدوارم که با نشر این اثر علمی، نقش مثبتی را در قسمت تأمین صلح و حل منازعات ایفا نموده باشیم تا باشد به یک صلح پایدار و سرتاسری در کشور نایل آییم.

با احترام

پوهنمل احمد جاهد مشتاق

معاون علمی و هماهنگ کننده مرکز صلح دانشگاه البیرونی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۷.....	مقدمه
۱.....	بررسی رابطه‌های ممکن میان آموزش‌های دانشگاهی و تأمین و تحکیم صلح در افغانستان
	پوهنمل دوکتور عبدالقهار سروری
۲۱.....	نگرش استادان جوان دانشگاه در مورد تأمین صلح افغانستان
	پوهیالی فردین عیار
۶۹.....	ظهور منازعه در دانشگاه و چگونگی مهار آن
	پوهنیار نورالرحمن ناصح
۹۳..	د سولې په رامنځته کېدو کې د ځوانانو او علمي کدرونو ونډه
	پوهنمل فهیم بهیر
۱۱۹.....	نقش محوری تحصیلات عالی در تقویت صلح افغانستان
	پوهنیار نور محمد حشمت

مقدمه

صلح به معنا های آشتی، دوستی، همدیگر پذیری، اتحاد و اتفاق آمده است. این واژه یکی از نیازها و خواسته های اصلی جوامع بشری در طول ادوار مختلف تاریخ می باشد. با شنیدن واژه صلح انسان در وجود خویش احساس خوشی و آرامش می نماید. تأمین صلح باعث خلق فضای امن و مصوون شده که در آن همه باهم در یک فضای مسالمت آمیز می توانند زیست نمایند.

در کنار صلح، اختلاف نیز یک امر طبیعی و فطری بشر می باشد. به عبارت دیگر، اختلاف نیز جز زندگی انسان محسوب شده و نمی شود از آن انکار کرد، اما این به ما بر می گردد که چگونه اختلاف را مدیریت نموده و در حد کوچک، آن را جلوگیری و مهار می نماییم، تا باشد از وسیع شدن دامنه های آن جلوگیری نماییم. زیرا اکثراً منازعات کوچک مبدل به معضل های بزرگ و جدی گردیده اند.

بحث تأمین صلح و حل منازعات در عرصه‌های مختلف زندگی مثل سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و فردی مطرح است. زیرا همان قسم که منشأ و خواستگاه منازعه ذهن و فکر آدمی بوده پس حل آن نیز از این طریق امکان پذیر است. چرا که اصلاح یک جامعه با اصلاح افراد می شود و تا زمانیکه صلح را در خویشتن نپروانیم نمیتوانیم در جامعه آن را تأمین نماییم. پس نیاز است تا با دانش و مهارت‌های تأمین صلح و حل منازعات به شکل علمی آن آشنایی حاصل نماییم. زیرا نهاد های اکادمیک مثل دانشگاه‌ها در کنار تدریس و تحقیق مسوولیت پرداختن به معضلات و مشکلات جامعه و ارایه راه حل را داشته تا مطابق به آن حکومت تصامیم لازم را جهت حل مشکلات موجود اتخاذ نماید. پس در کنار تدریس صلح و حل منازعات منحث یک مضمون، نیازمند مطالعات و تحقیقات در این مورد نیز می‌باشیم تا باشد راه‌های علمی و منطقی حل اختلافات و اعمار صلح را در جامعه از طریق نهادهای اکادمیک دریافت نماییم.

بنابراین، پژوهشگران کوشیده اند تا علت‌های ظهور منازعه و راه‌های حل آن را در دانشگاه جستجو نمایند. رابطه‌های ممکن بین درس و تأمین صلح در کشور را دریافت کنند. دیدگاه‌ها و نقش استادان و

دانشجویان در مور تأمین صلح و حل منازعات را به بررسی بگیرند. منازعات و اختلافات را ریشه یابی نمایند.

به‌طور خلاصه می‌توان گفت که منازعه یک امر طبیعی است و جهت حل آن راه‌های تعقل و تدبر را پیشه گرفت و از پیش داوری و قضاوت زود هنگام دوری جسته و موضوعات را ریشه یابی نموده و تصامیم علمی و منطقی گرفت. نهادهای علمی در روند تأمین و تقویت صلح در کشور نقش قابل ملاحظه‌ی دارند. نسل جوان، به‌ویژه دانشجویان در قسمت تغییر ذهنیت‌ها و ایجاد فضای مسالمت آمیز در کشور می‌توانند نقش بارزی را ایفا نمایند. علاوه بر آن، اکثر پژوهشگران روی ایجاد مضمون صلح و حل منازعات در نصاب درسی دانشگاه توافق نظر دارند.

بررسی رابطه‌های ممکن میان آموزش‌های دانشگاهی و تأمین

و تحکیم صلح در افغانستان

پوهنمل دکتور عبدالقهار سروری

دانشکده ژورنالیزم، دانشگاه البیرونی

چکیده

صلح و همدیگر پذیری از جمله نیازهای اساسی برای شکل‌گیری ملت‌های منسجم و دارای زندگی آرام و مرفه محسوب می‌شوند. افغانستان و مردم این کشور سالهاست که از نبود صلح و آرامش رنج می‌برند و بلند رفتن سطح آگاهی مردم در قبال مفاهیم اساسی زندگی، از جمله تفاهم و یکدیگر پذیری، برای دست‌یافتن به صلح دایمی نیاز پنداشته می‌شوند. با در نظر داشت اهمیت این موضوع، این پژوهش رابطه‌های ممکن میان آموزش‌های دانشگاهی و تأمین و تحکیم صلح در افغانستان را به بررسی گرفته است. این پژوهش فشرده با به‌کارگیری سروی کمی و با اشتراک ۱۳ تن از اعضای کادر علمی و کارمندان یکی از دانشگاه‌های دولتی افغانستان (دانشگاه البیرونی) راه اندازی شده است. یافته‌های این پژوهش بر موجودیت رابطه‌های جدی میان آموزش‌های

دانشگاهی، شکل‌گیری ذهنیت صلح‌جویانه و تأمین و تحکیم صلح در افغانستان تأکید دارند. بر مبنای یافته‌های این پژوهش، محتوای درسی، نحوه‌ی رفتار استادان با دانشجویان و شرایط حاکم در محیط دانشگاه روی بلند رفتن سطح تحمل و خویش‌داری دانشجویان و شکل‌گیری ذهنیت صلح‌جویانه در نزد آنها تأثیرات جدی دارند. یافته‌های این پژوهش میتواند دانشگاه‌ها و نهادهای فعال در عرصه‌ی تحکیم صلح در افغانستان را در راستای استفاده از دانشجویان و محیط دانشگاه به‌حیث عوامل بالقوه برای تأمین و گسترش مفاهیم و باورهای صلح‌خواهانه در کشور کمک نمایند.

کلیدواژه‌ها: صلح؛ آشتی؛ آموزش‌های دانشگاهی؛ تحکیم صلح در

افغانستان.

مقدمه

صلح، آشتی و همدیگرپذیری از جمله فکتورها و الزامات اساسی برای شکل گیری جوامع منسجم، ارزشمدار و مترقی انسانی محسوب می شوند؛ عامل اصلی درک و رعایت مفاهیم یاد شده نیز فهم دقیق آنها و آگاه بودن پیرامون حد ارزشمندی و تأثیرگذاری فکتورهای یاد شده می باشد. چون، در صورت عدم آگاهی از مزایای صلح، آشتی و یکدیگرپذیری و ندانستن رابطه های ممکن میان مسایل یاد شده با شکل گیری ملت های منسجم، مرفه و ارزشمدار، ممکن است انسانها بجای توسل جستن به مفاهیم ارزشمند یاد شده، راه های نزاع، عدم تحمل، یکدیگر و رقابت های ناسالم را در پیش گیرند. ملت ها و جوامع انسانی که با درک و تحمل تفاوت های موجود در میان خود راه تفاهم و یکدیگرپذیری را بر نزاع و تشنج آفرینی ترجیح داده اند، از شرایط بهتر زندگی برخوردار اند و برعکس مردمانی که به حد ارزشمندی تفاهم و یکدیگرپذیری پی نبرده اند و همواره در پی تفوق طلبی های ناموجه و طرد یکدیگر بوده اند، بیشتر وقت و امکانات خود را در راه نزاع، تشنج و مقابله با چالش های جدی زندگی سپری کرده اند و سپری می کنند.

در پهلوی دیگر عوامل، یکی از عوامل و الزامات اساسی برای درک ماهیت و حد ارزشمندی تفاهم، یک‌دیگرپذیری و صلح در میان جوامع انسانی آموزش‌های هدفمندانه، مفید و مبتنی بر برنامه‌های ارزشمند می‌باشد. به‌ویژه، در جوامع متنوع، آسیب‌پذیر و دارای سطح پایین سواد و دانش عصری، مانند افغانستان، توجه نمودن به ماهیت و محتوای آموزشی در نهادهای آموزشی، به‌ویژه در دانشگاه‌ها و ذهنیت‌سازی و ظرفیت‌سازی مبتنی بر روحیه‌ی تحمل و یک‌دیگرپذیری، یکی از نیازهای اساسی و حیاتی محسوب می‌شود. به‌باور تامپسون (۲۰۱۵)، آموزش مهمترین فراهم‌کننده‌ی صلح پنداشته می‌شود. از سویی هم، سیتر (۲۰۰۴) نیز بر موجودیت رابطه میان پالیسی‌های نامتوازن آموزشی و ازدیاد نزاع‌های اجتماعی در جوامع انسانی تأکید دارد.

با در نظر داشت اهمیت و حد تأثیرگذاری آموزش و نهادهای آموزشی روی کاهش نزاع‌های احتمالی در جوامع انسانی، یونسکو (۲۰۱۱) روی نقش نهادهای آموزشی در راستای ایجاد روحیه‌ی تحمل، احترام متقابل و آشتی در میان انسانها و حد تأثیرگذاری مفاهیم یاد شده روی کاهش نزاع‌ها و تشنجات در جوامع انسانی تأکید دارد. یعنی، برای برخوردار شدن از مزایای تفاهم، صلح

و یک‌دیگرپذیری و گسترش همچو ذهنیت در میان مردم، لازم است به دانشگاه‌ها و نهادهای آموزشی به‌حیث فرصت‌های بالقوه و حتا بالفعل توجه شود و از آنها در راستای عام‌شمول شدن مفاهیم یاد شده استفاده‌ی همه‌جانبه و به‌مورد صورت گیرد. سمیت (۲۰۱۰) نیز روی نقش آموزش در راستای دست‌یافتن جوامع انسانی به رشد مداوم، قانونمندی و مدیریت تشنجات احتمالی، آشتی و توسل‌جستن به عدالت در جوامع انسانی تأکید دارد.

از سویی هم، ممکن است ماهیت و محتوای درسی موجود در نهادهای آموزشی و نحوه‌ی برخورد استادان و آموزگاران با شاگردان روی شکل‌گیری ذهنیت و باور صلح‌جویانه و یا هم برعکس آن روی رفتار و ذهنیت دانشجویان نقش داشته باشند. آسی‌یای (۲۰۱۴) به این باور است که ماهیت ماحول صنف درسی روی شکل‌گیری نتایج آموزشی و ماهیت سلوک و رفتار گذار است. فوریر و سکینر (۲۰۰۳) نیز به این باور اند که حمایت‌های استادان و آموزگاران از شاگردان روی بهبود وضعیت عمومی آنها تأثیرات جدی دارند. به‌گفته‌ی سکینر و گرین (۲۰۰۸)، ایجاد یک محیط آموزشی سالم و مساعد و مبتنی بر توجه بر جایگاه شاگردان، مفهوم و ذهنیت خویشنداری در میان شاگردان را

افزایش می‌بخشند. بدون شک، فکتورهای اصلی شکل دهنده‌ی ماهیت محیط آموزشی محتوای درسی و نحوه‌ی رفتار استادان و آموزگاران می‌باشند. همچنان، محتوا و مفردات درسی و آموزشی‌یی که روی جنبه‌های منفی حوادث تاریخی تأکید دارند، ممکن است در راستای شکل‌گیری زمینه‌های تشنج و نزاع اثرگذار باشند (بوردي و دیگران، ۲۰۱۵).

برای مشخص شدن این‌که آموزش‌های دانشگاهی در کشورهای آسیب‌پذیر و دارای تجارت طولانی در عرصه‌ی دست‌وپنجه نرم نمودن با نزاع‌ها و تشنجات مداوم، مانند افغانستان، در راستای تأمین و گسترش صلح چه تأثیراتی خواهند داشت، این پژوهش فشرده به بررسی رابطه‌های ممکن میان آموزش‌های دانشگاهی و تأمین و تحکیم صلح در افغانستان پرداخته است. یافته‌های این پژوهش ممکن است برای تهیه‌کنندگان استراتژی‌های کاربردی در راستای تحکیم صلح و ثبات در افغانستان مفید واقع شوند.

روش تحقیق

در این پژوهش از یک سروی فشرده (Pilot Study)، که شامل داده‌ها و معلومات کمی جمع‌آوری شده به‌واسطه‌ی پرسش‌نامه‌ی سروی دارای

پرسش های بسته و همچنان پاسخ های کتبی اشتراک کنندگان به پرسش های باز می باشد، استفاده شده است.

ابزار تحقیق

ابزار و پرسش نامه ی استفاده شده شامل سه بخش میباشد، که عبارت اند از: (۱) معلوما دیموگرافیک اشتراک کنندگان، (۲) پرسش های بسته ی کمی و (۳) پرسش های باز برای داشتن پاسخ های کتبی اشتراک کنندگان. پرسش نامه ی استفاده شده در این پژوهش فشرده دارای شش پرسش باز کمی با پنج گزینه برای هر پرسش مبتنی بر میزان لایکرت (Likert's Scale) و چهار پرسش باز کیفی میباشد. برای تحلیل و تجزیه ی داده های کمی از بسته ای آماری برای علوم اجتماعی (SPSS) استفاده شده است و همچنان بخش های مهم و برجسته ی پاسخ های کتبی اشتراک کنندگان به پرسش های باز به گونه ی مستقیم در بخش یافته ها نقل قول شده اند. پرسش های باز بخاطر تقویه ی داده های کمی به دست آمده از پرسش های بسته و دست یافتن به پاسخ دقیق به پرسش اساسی این پژوهش طرح شدند. به گفته ی کریسویل و پلانو-کلارک (۲۰۰۷)، پژوهشگران دو روش متفاوت جمع آوری داده ها را برای فراهم سازی پاسخ های

دقیق به پرسش‌های خویش انتخاب می‌نمایند. نمره کرونباک الفا (Cronbach's alpha) برای پرسش‌های کمی ۰,۶۵۱ میباشد، که نمایانگر قابل اعتماد بودن پرسش‌نامه است.

نفوس آماری و اشتراک کنندگان

نفوس آماری این پژوهش اعضای کادر علمی و کارمندان دانشگاه البرونی در نظر گرفته شده بود و اشتراک کنندگان این پژوهش به تعداد ۱۳ تن از اعضای کادر علمی و کارمندان این دانشگاه اند و از میان تمام اشتراک کنندگان سروی کمی چهار تن آنها به پرسش‌های باز نیز پاسخ ارایه نموده اند. از مجموع ۱۳ تن اشتراک کنندگان این پژوهش، ۱۱ تن (۸۴,۶ درصد) آنها مرد و دو تن (۱۵,۴ درصد) آنها زن میباشند. همچنان، از مجموع اشتراک کنندگان، هشت تن (۶۱,۵ درصد) آنها اعضای کادر علمی و پنج تن (۳۸,۵ درصد) آنها کارمندان دانشگاه البرونی بودند. درجه تحصیل هشت تن (۶۱,۵ درصد) از اشتراک کنندگان لیسانس، چهار تن (۳۰,۸ درصد) فوق لیسانس (ماستری و دکتورا) و فقط یک تن (۷,۷ درصد) فارغ صنف دوازدهم میباشند. از مجموع اشتراک

کنندگان، دو تن آنها شامل گروه سنی ۱۸-۲۳، هشت تن شامل گروه ۲۴-۳۰ و سه تن آنها شامل گروه سنی ۳۱ و بالاتر از آن میباشند.

یافته ها

یافته های این پژوهش فشرده شامل داده های به دست آمده از پرسش های کمی و پاسخ های مشرح چهار تن از اشتراک کنندگان به پرسش های باز میباشند.

بر مبنای نتایج به دست آمده از آزمایش توصیفی بسته ای آماری برای علوم

اجتماعی (SPSS)، نمره ی میانگین برای مجموع پرسش های کمی ۲۱,۱۵

میباشد؛ از این که پرسش نامه ی سروی شامل شش پرسش می باشد و هر پرسش

پنج گزینه دارد، مجموع گزینه ها ۳۰ می شوند و نمره ی میانگین مجموعی ۱۵

میباشد، بنا بر این نمره ی میانگین به دست آمده از آزمایش توصیفی ۲۱,۱۵ و

بلندتر از نمره ی میانگین مجموع گزینه های پرسش نامه می باشد و نمایانگر حد

بالای توافق اشتراک کنندگان این پژوهش با بیانات ارایه شده در پرسش های

این پژوهش است. به همین ترتیب، سطح موافقت اشتراک کنندگان با بیانیه های

شامل در پرسش ها و نمره ی میانگین برای هر پرسش بلندتر از اوسط مجموع

اشتراک کنندگان و مجموع گزینه ها برای هر پرسش میباشند و نمایانگر

تأثیرات جدی ابعاد و فکتورهای متفاوت آموزش‌های دانشگاهی روی تأمین و تحکیم صلح تلقی می‌شوند؛ از سویی هم، پایین بودن نمره‌ی انحراف معیار گزینه‌ها بر موضوع یاد شده تأکید دارند. معلومات متعلق به پرسش‌های کمی شامل در پرسش‌نامه‌ی سروی در جدول ذیل بیان می‌شوند.

جدول ۱: داده‌های به‌دست آمده برای هر پرسش کمی پرسش‌نامه‌ی سروی

نمره انحرا ف معیار (SD)	نمره میانگین (Mean) (	پاسخ فیصدی موافق) Percentage (	پاسخ موافق) Frequency (	پرسش
۱,۱	۳,۲	۷۶,۹	۱۰	۱. در جوامع آسیب‌پذیر، آموزش‌های دانشگاهی از جمله فکتورهای اساسی در راستای تأمین صلح تلقی می‌شود.

بررسی رابطه های ممکن میان آموزش های دانشگاهی... ۱۱

۸	۳,۱	۶۱,۵	۸	۲. محیط دانشگاه محیط مناسب برای شکل گیری ذهنیت صلح جویانه در میان دانشجویان و انتقال آن به متن جامعه میباشد.
۱,۴	۳,۴	۶۹,۲	۹	۳. ماهیت و کیفیت مواد و مفردات درسی میتوانند روی شکل گیری ذهنیت صلح جویانه در دانشجویان

				نقش مهم داشته باشند.
۱,۱	۳,۵	۷۶,۹	۱۰	۴. طرز رفتار استادان با دانشجویان میتواند روی شکل گیری طرز تلقی و ذهنیت صلح جویانه دانشجویان نقش داشته باشد.
۱,۲	۲,۷	۶۹,۲	۹	۵. دانشجویان میتوانند ذهنیت های صلح جویانه را از محیط دانشگاه به دهات و محلات خود انتقال دهند.

۱,۱	۳,۸	۵۳,۸	۷	۶. آموزش های دانشگاهی میتوانند باعث شکل گیری ذهنیت یکدیگر پذیر ی در میان مردم شوند.
-----	-----	------	---	---

همچنان، چهار تن از اشتراک کنندگان این سروی به پرسش های باز پاسخ های
مشرح ارایه نموده اند، که پاسخ های ارایه شده توسط آنها نیز حمایت کننده ی
یافته های بخش پرسش های کمی اند. بخش های مهم پاسخ های اشتراک
کنندگان به گونه ی مستقیم نقل قول می شوند. به گونه ی مثال، یکی از اشتراک
کنندگان، که عضو کادر علمی و یکی از مسوولین دانشگاه میباشد، پیرامون
رابطه های ممکن میان آموزش های دانشگاهی و تأمین صلح در افغانستان
می گوید، "اگر آموزش به شکل معیاری بدون تبعیض در یک فضای همدیگر
پذیری انجام شود و دانشجویان را فراگیرد، دانشجو را از مسیرهای خشونت و

اختلافات باز میدارد." او همچنان می‌گوید، "دانشگاه‌ها نقش موثری را در قسمت تامین صلح می‌توانند داشته باشند؛ زیرا که در این نهادها معمولاً دانشجویان (جوانان) مصروف تحصیل هستند." همین اشتراک‌کننده پیرامون تأثیرات محتوای درسی و رفتار استادان روی ذهنیت و طرز تلقی شاگردان می‌گوید، "هر دو عامل تأثیرات قابل ملاحظه‌ای بر ذهنیت و طرز تلقی دانشجویان خواهند داشت." یکی از اشتراک‌کنندگان که کارمند بخش تدریسی این دانشگاه میباشد، می‌گوید، "از برخورد و طرز رفتار محصلین در اداره، صنف و محیط درسی ما روی برخوردهای محیطی اش قضاوت میکنیم و ممکن است خانواده و مردم محیط اش از طرز رفتار او روی کیفیت محیط درسی قضاوت کنند و این خود نشان دهنده‌ی رابطه میان زندگی در محیط دانشگاه و نحوه‌ی رفتار در اجتماع میباشد." به‌باور یکی از اشتراک‌کنندگان دیگر، که یکی از استادان و دارای تحصیلات تخصصی از یکی از کشورهای آرام آسیایی میباشد، "درس و تعلیم، بخصوص درس‌های مسلکی، تخصصی و ظرفیت‌سازی بگونه‌ی درست و تفهیم مسایل مهم زندگی انسانی برای دانشجویان در محیط آموزشی باعث گسترش مسایل مهم زندگی در جامعه

می شود. به گفته ی وی، "کشورهایی که آرام و آباد اند، یکدیگر خود را تحمل میکنند و با هم برای خود و کشور خود کار میکنند". پاسخ دهنده ی اخیر نیز بر موجودیت رابطه های جدی میان آموزش های دانشگاهی و شکل گیری ذهنیت های صلح خواهانه در میان محصلین تأکید دارد؛ وی می گوید، "دانشگاه ها باید تنها سند تحصیلی توزیع نکنند، بلکه باید راه های بهتر زیستن را به محصلین خود آموزش دهند". مسایل و نظریه های نقل شده از اشتراک کنندگان همه حمایت کننده ی موجودیت رابطه های جدی میان آموزش های دانشگاهی و شکل گیری ذهنیت صلح جویانه در میان دانشجویان و نقش آنها در راستای تأمین صلح در جامعه میباشند.

مباحثه

رابطه های احتمالی میان آموزش های دانشگاهی، درک مفاهیم و مسایل ارزشمند در زندگی انسانی، شکل گیری ذهنیت تحمل و یکدیگرپذیری و تأمین و تحکیم صلح در جوامع انسانی از جمله موضوعات مهم و جالبی اند که همواره توجه پژوهشگران را به خود اختصاص داده اند. چون، برای دست یافتن جوامع انسانی به ساختارهای منظم و منسجم و زندگی مرفه و ارزشمدار، درک

ارزش‌های مهم انسانی، برخوردار بودن از روحیه‌ی تحمل و یک‌دیگرپذیری و ترجیح دادن تفاهم به نزاع و تشنج و همچنان دست‌یافتن به صلح و آرامش از جمله نیازها و الزامات اساسی پنداشته می‌شوند. برمبنای دیدگاه سمیت (۲۰۱۰)، یکی از فکتورهای اساسی که جوامع انسانی را در راستای کاهش و مدیریت تشنجات و دست‌یافتن به آشتی و رشد پایدار کمک می‌کند، آموزش و کسب سواد و دانش است. تامپسون (۲۰۱۵) آموزش را اساسی‌ترین فکتور فراهم‌کننده‌ی صلح میدانند؛ یونسکو (۲۰۱۱) نیز روی نقش تأثیرگذار آموزش و نهادهای آموزشی در راستای ایجاد روحیه‌ی تحمل و یک‌دیگرپذیری در جوامع انسانی تأکید دارد. یافته‌های این پژوهش، که رابطه‌ها میان آموزش‌های دانشگاهی و تحکیم صلح در افغانستان را به بررسی گرفته است، حمایت‌کننده‌ی نظریات بیان‌شده از پژوهشگران و صاحب‌نظرانی اند که در بالا نقل شده‌اند.

از سویی هم، یافته‌های این پژوهش بر تأثیرگذار بودن محتوا و کیفیت درسی و شرایط حاکم در محیط دانشگاه و نحوه‌ی رفتار استادان با دانشجویان روی شکل‌گیری ذهنیت صلح‌جویانه، آرامش‌درونی و بلند رفتن حد تحمل و

خویشتن داری آنها برای اجتناب ورزیدن از تشنج آفرینی تأکید دارند. این یافته‌ها از سوی آسی‌یای (۲۰۱۴)، فوریر و سکینر (۲۰۰۲) و سیتز (۲۰۰۴)، که بر تأثیرگذاری پالیسی‌های آموزشی، محتوای درسی و شرایط حاکم در محیط دانشگاه و نحوه‌ی برخورد استادان با دانشجویان روی رفتار و ماهیت شخصیتی دانشجویان و بلند رفتن حد تحمل و ذهنیت صلح‌جویانه‌ی آنها تأکید دارند، حمایت شده‌اند. یافته‌های این پژوهش در قبال رابطه‌های ممکن میان آموزش‌های دانشگاهی و برنامه‌ها و پروسه‌های تأمین و تحکیم صلح در افغانستان، تازه و مفید‌اند.

نتیجه‌گیری

این پژوهش فشرده رابطه‌های احتمالی میان آموزش در دانشگاه و باورها و برنامه‌های تأمین و تحکیم صلح در افغانستان را مورد ارزیابی قرار داده است. برمبنای نظریات نقل شده از پژوهشگران قبلی در این اثر و مطابق به یافته‌های این پژوهش، حضور دانشجویان در دانشگاه، کسب آموزش‌های دانشگاهی و ماهیت محیط دانشگاه در راستای بلند رفتن حد تحمل و ذهنیت یک‌دیگرپذیری در میان دانشجویان و مبدل نمودن آنها به افراد گسترش

دهنده‌ی مفاهیم صلح‌جویانه و کنترل‌کننده‌ی نزاع‌های احتمالی در میان مردم، نقش اساسی دارند. اما، بر مبنای یافته‌های این پژوهش و نظریات نقل شده از پژوهشگران قبلی، محتوا و کیفیت درسی، شرایط حاکم در محیط دانشگاه و نحوه‌ی رفتار استادان با دانشجویان روی مسایل یاد شده تأثیر جدی دارند و محتوای مفید درسی، محیط سالم اکادمیک و رفتار مناسب و مبتنی بر دیدگاه مثبت و تشویق‌کننده‌ی استادان باعث بلند رفتن سطح تحمل، روحیه‌ی یک‌دیگرپذیری دانشجویان و شکل‌گیری روحیه‌ی تفاهم و صلح‌طلبی در میان آنها خواهند شد. این یافته‌ها مسوولین دانشگاه‌ها و پالیسی‌سازان کشور را در راستای استفاده‌ی معقول و به‌مورد از دانشگاه‌ها و دانشجویان در راستای گسترش ذهنیت و مفاهیم صلح‌جویانه در کشور کمک خواهند کرد.

منابع

Asiyai, R. (2014). Students' perception of the condition of their classroom physical learning environment and its impact on their learning and motivation. *College Student Journal*, 48(4), 716-726.

Burde D, Guven O, Kelcey J, Lahmann H and Al-Abbadi K. (2015). *What works to promote children's educational access, quality of learning, and wellbeing in crisis-affected contexts*. Education Rigorous Literature Review. DFID, UK .

Creswell, J. W. & Plano Clark, V. L. (2007). *Designing and conducting mixed methods research*. Thousand Oaks, CA: Sage.

Furrer, C., & Skinner, E. (2003). Sense of relatedness as a factor in children's academic engagement and performance. *Journal of Educational Psychology*, 95(1), 148-162.

Seitz C. (2004). *Education and Conflict The role of education in the creation, prevention and resolution of societal crises – Consequences for development cooperation*. GIZ, Germany

<https://www.giz.de/fachexpertise/downloads/giz2014-en-education-conflict.pdf>

Skinner, E. & Greene, T. (2008). Perceived control, coping, and engagement. In T. L. Good *21st Century Education: A Reference Handbook* (Vol. 2, pp. I-121-I-130). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications Ltd. Doi: ١٠,٤١٣٥/٩٧٨١٤١٢٩٦٤٠١٢.n١٣.

Smith A. (2010). *The influence of education on conflict and peacebuilding*. Paper prepared for the Education for All Global Monitoring Report 2011 The Hidden Crisis: Armed conflict and education, Paris: UNESCO. <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001913/191341e.pdf>

Thompson, S. (2015). *Links between education and peace*. GSDRC Helpdesk Research Report 1308. Birmingham, UK: GSDRC, University of Birmingham / Oxford: HEART.

UNESCO. (2011) *Education for All Global Monitoring Report: The hidden crisis: Armed conflict and education*. UNESCO, France. <http://unesdoc.unesco.org/images/0019/001907/190743e.pdf>.

نگرش استادان جوان دانشگاه در مورد تامین صلح افغانستان

پوهیالی فردین عیار

دانشکده ژورنالیزم، دانشگاه البیرونی

چکیده

اعضای کادر علمی جوان در تامین صلح نقش برجسته و غیر قابل انکار دارند. جوامع پس از جنگ برای عبور از تنش و رسیدن به آشتی ملی نیازمند تغییرات اساسی در زیرساخت‌های ملی و سرمایه گذاری روی نسل نو هستند تا بتوانند صلح را برای توسعه و رفاه جمعی به ارمغان بیاورند. این تجربه ثابت شده است که جوانان به عنوان نیروی توانمند در جوامع با گرفتن ابتکار عمل میتوانند توسعه و پیشرفت کشورشانرا حتمی سازند. همچنان نهادهای علمی و پژوهشی در ایجاد صلح و آشتی ملی میتوانند نقش مثبت و ارزنده داشته باشند مشروط بر اینکه این نهادها تنها با اتکا به نقش آموزشی بسنده نکنند. در کنار آموزش و مشوره‌دهی؛ در تولید علم، زمینه سازی پژوهش‌های علمی و نیز خلاقیت‌های علمی آستین برزنند و از تمامی زمینه‌های برای بسیج منابع انسانی استفاده کنند.

از جانب دیگر؛ نهادهای علمی مطالبی با موضوعات صلح و آشتی ملی را در نصاب‌های درسی شان شامل سازند و از کادرهای جوان بخواهند تا در جریان تشریح درس به مواردی که منجر به ایجاد صلح، آشتی ملی و محو خشونت در کشور شود بپردازند. راه اندازی اجماع ملی تحصیلات عالی از سوی نهادهای علمی سال یکبار نیز زمینه را برای بسیج منابع و ظرفیت‌های جوان در ترویج صلح و همدیگر پذیری هموار میسازد و دست مهره‌های افراطی و خشونت‌گر را از دامن دانشگاه‌ها و نهادهای پژوهشی کوتاه می‌کند. با این همه؛ اگر شورای عالی صلح، نقش جوانان در تامین صلح را جزی از اولویت‌های کاری اش بداند و جوانان را در بدنه این شورا به عنوان نیروی تصمیم گیر و عملیاتی با انگیزه وطن دوستی بسیج سازد؛ طبعاً این قشر تحصیلکرده در آوردن صلح نقش کلیدی بازی خواهند کرد؛ زیرا به باور کامل جوانان در راستای فراهم کردن زمینه‌های صلح و تامین امنیت نقش مهمی بازی می‌کنند.

در کنار موارد یاد شده، برای تامین صلح و ثبات در افغانستان نیاز است تا به عوامل بیرونی و داخلی بحران توجه صورت گیرد. در بخش داخلی، سران جریان‌های سیاسی و افراد با نفوذ برای ایجاد یک اجماع ملی و سیاسی تلاش

کنند، برای تفنگ داران غیر مسوول که درآمد آنها از تداوم اقتصاد جنگی و تداوم جنگ در افغانستان است باید زمینه در آمد پیدا شود و در بخش خارجی، مداخلات نهادهای استخباراتی منطقه به خصوص پاکستان، ایران، عربستان و روسیه در افغانستان قطع شود.

واژه های کلیدی: صلح؛ کادرهای جوان؛ پژوهش های علمی؛ افراطیت؛ جنگ؛ آشتی پذیری و دانشگاه ها.

مقدمه

بدون شك تامین صلح در کشور وظیفه تمام مردم است. اما از آنجایی کادرهای علمی جوانان با سیستم جدید آموزشی و با تحصیلات مدرن آموزش عالی در داخل و خارج از کشور دسترسی دارند، می‌توانند نقش بهتری در تامین صلح و امنیت داشته باشند. امروزه توسعه، انکشاف و تعامل با تامین صلح و امنیت گره خورده است. ما اگر نتوانیم صلح را در کشور بیاوریم، در تمام عرصه‌ها ناکام هستیم.

جوانان نیروی سازنده، کلیدی و برانده‌ی کشور هستند. توسعه کشور وابسته به فهم، درک و تخصص جوانان است. این کادرهای جوانان هستند که می‌توانند بحران صلح کشور را با منطق علم حل کنند. زمانی می‌توانیم از صلح صحبت کنیم که قادر باشیم جوانان را به کار و توسعه کشور بسیج کنیم و جایگاه کشور خود را در منطقه به دست بیاوریم.

جوانان به لحاظ کمی قابل توجه هستند اما به لحاظ کیفی چون میدان و بستر فعالیت شان محدود است؛ در محراق توجه قرار ندارند. برخی از جوانان به دلیل بی توجهی حکومت شامل حرم جرم شده اند و عملاً در برابر نظام ایستاده اند،

شماری از فرط روزگار به کشورهای بیرونی پناهنده شدند و زیادی از جوانان در حال حاضر در بی سرنوشتی مطلق بدون هیچ دورنمایی در پس کوجه‌های شهر مستقر اند.

توسعه ملی و زیر ساخت‌های کشور در هر سطحی که مطرح باشد نیازمند آشتی ملی و مشارکت فعال جوانان به ویژه اعضای کادر علمی جوان است. بناً جوانان که در واقع رهبران تغییر و سفیران صلح در کشور اند در توسعه و انکشاف زیر ساخت‌های ملی نقش عمده دارند. نباید نقش جوانان افغانستان در سطوح پالیسی سازی و تصمیم گیری‌ها در سطح نهادهای کلان دولتی از جمله نهادهای علمی نادیده گرفته شود. حکومت وظیفه دارد که زمینه لازم را برای حضور جوانان در تمامی زمینه‌ها به ویژه مسیر صلح یا آشتی ملی فراهم سازد و از جوانان به مثابه نیروی مثبت استفاده کند.

پاکی جوانان و دخیل نبودن آنها در رهبری قضایای سه دهه اخیر نشانه ای از طینت نفس و طهارت شان است که میتواند نقش آنها را در تامین صلح برجسته تر سازد. در جنگ و نابسامانی‌های تحمیلی سه دهه گذشته، مدافعان و قربانیان اصلی جوانان کشور بوده اند. آسیب‌های کلان این همه جنگ و در به دری و نا

هنجاری بیشتر با مقایسه دیگر اقشار و طیف‌های جامعه، جوانان ما را نشانه گرفته است، تا جایی که بسیاری از آنها را از تحصیل دور گذاشته است.

مساله اعضای کادر علمی جوان و فراهم سازی زمینه پژوهش‌های علمی برای حکومت نباید یک امر حاشیه‌ای باشد. حکومت برای زدودن تنش و ایجاد بستر صلح پس از جنگ خواهان فراهم سازی زمینه ساختاری برای حضور کادرهای جوانان در نهادهای علمی باشد و در سطح پالیسی سازی و تصمیم‌گیری‌های کلان به آنها سهم ارزنده قایل شود. با این همه، نباید از جوانان استفاده‌ی ابزاری صورت گیرد و خواسته یا ناخواسته به مثابه‌ی چوب سوخت در میدان‌های جنگ کشانیده شوند، برعکس حکومت برای جوانان زمینه‌های کار را فراهم نماید تا از یک طرف از بنیادگرایی و افراطیت در کشور جلوگیری شود و از جانب دیگر مسیر توسعه هموار گردد.

بیان مسأله

از آنجایی که نقش دانشگاه‌ها و مراکز پژوهشی به مثابه تولیدکننده‌گان علم و انگیزه در بستر سازی صلح و آشتی ملی کلیدی عنوان شده و بر توانایی اعضای کادر علمی جوان در دانشگاه‌ها به عنوان سازنده گان فردای بهتر تاکید بیشتر

صورت گرفته است. بنأ ضرورت این تحقیق به عنوان یک مسأله جدی می‌تواند مد نظر باشد تا مشخص شود که دانشگاه‌ها به عنوان مراکز اصلی تولید علم و کادرهای علمی (استادان جوان) به مثابه نیروی بالقوه می‌توانند در تامین صلح و همدیگر پذیری نقش بازی کنند یا خیر.

از جانب دیگر آخرین مرکز صلح دانشگاه البیرونی را مکلف به تدوین استراتژی صلح و بستر سازی برای انجام تحقیقات علمی در حوزه صلح و همدیگر پذیری کرده تا در کنار سایر اقدام برای تامین صلح نقش دانشگاه‌ها و کادرهای علمی در این زمینه مورد ارزیابی قرار گیرد که کار شان قابل توجه است. بنابراین با توجه به نقش صلح در حیات اجتماعی و نیز گریز از بحران و دست یابی به صلح، من فکر میکنم که نه تنها ضرورت انجام این تحقیق برای درک جایگاه نهادهای علمی و استادان جوان در تامین صلح افغانستان به عنوان مسأله جدی می‌تواند مطرح باشد بلکه نیاز است سایر محققان نیز در این زمینه دست به کار شوند و نقش شانرا به عنوان بازیگران صلح افغانستان تمثیل کنند.

اهداف تحقیق

از آنجایی که تحقیقات علمی به دنبال تبیین هدف یا اهدافی نوشته می شوند، بنابراین در این تحقیق پژوهشگر به دنبال آن است تا دریابد؛ جایگاه نهادهای علمی به ویژه دانشگاه‌ها در امر رسیدن به صلح با بکارگیری از ظرفیت استادان جوان از طریق راه اندازی تحقیقات علمی در کجا قرار دارد. در این شکی نیست که در سال‌های اخیر دانشگاه‌ها بیشترین پوتنسیل شانرا برای ارائه خدمات آموزشی وقف کرده اند تا تولید اندیشه‌های بلند علمی، اما با این همه نمی‌شود نقش و تاثیر گذاری این نهادها را در رسیدن به صلح و ثبات دایمی نا دیده گرفت.

از سوی دیگر استادان جوان به ویژه آنانی که با دانش عصری امروزی آراسته هستند و با یک عالم تجربه و انرژی قابل محاسبه به کشور برگشته اند در ترمیم تنش‌های روانی و ایجاد آشتی پذیری جمعی چه نقشی را در دانشگاه‌ها ایفا کرده اند. این نکته نیز در این تحقیق برجسته خواهد بود که نگاه آیدئولوژیک به علم و فلتز کردن واقعیت‌های علمی با عینک آیدئولوژی به چه پیمانمانه ما را از صلح دور نگهداشته است.

برای رسیدن به صلح اجتماعی ادویه تسکین یا راه علاج چیست تا با تجویز آن از مشکلات و تنش ها کاسته شود و به صلح و نیک اندیشی افزوده شود. آیا با نصاب‌های درسی کهنه امروزی و دیدگاه‌های افراطی مسلط بر جامعه ممکن است به صلح برسیم. آیا می شود گره کور صلح را تنها با سرمایه گذاری روی دانشگاه‌ها و کادرهای علمی جوان باز کرد؟ آیا با ایجاد اتاق‌های فکر و سرمایه گذاری روی جوانان ممکن است تغییر در وضعیت موجود خلق شود، سرانجام چه تدبیر و استراتژی روی دست گرفته شود تا این هدف دیرینه یعنی صلح به کرسی بنشیند.

در این مقاله با تمرکز روی تحقیق کیفی به صورت عمیق به موارد یاد شده پرداخته می شود؛ تا واضح شود مشکل کار در کجاست، نهادهای که برای تامین صلح کار می کنند چرا نتوانسته اند صلح نسبی را بیاورند و در نهایت چرا ما به صلحی که نیاز مبرم حیات اجتماعی و حق شهروندی تمام مردم افغانستان است نمی توانیم دست پیدا کنیم.

ادبیات تحقیق

صلح یک واژه عربی است به معنای سازش و آشتی. این واژه در لغت به معنای سازش؛ ضد فساد و از بین بردن نفرت می باشد. صلح در اصطلاح سیاسی به معنای پایان جنگ بر مبنای شروطی آمده است. این واژه در علوم سیاسی به معنای آرامش و امنیت عمومی کاربرد دارد (امیری، ۱۳۹۱). صلح اصطلاحی است که بیشتر در حوزه روابط بین‌المللی کاربرد دارد (ابراهیمی م.ع، ۱۳۹۳). صلح عبارت از اقدامی است که به منظور ایجاد تفاهم و توافق بین طرف‌های درگیر. از این تعریف چنین بر می‌آید که در چارچوب برقراری صلح عمدتاً استفاده از ابزار صلح آمیز مد نظر است اما ظاهراً با کارگیری شیوه‌های قهر آمیز نظیر انواع تحریم‌ها و اعمال زور را نیز می‌توان از آن استفاده کرد (ابراهیمی م.ع، ۱۳۹۳).

صلح و امنیت از جمله نیازهای فطری بشری است و تنها در سایه این موهبت الهی است که می‌توان به رشد و تعالی در جامعه دست یافت. در طول سال‌های جنگ در کشور افغانستان دستیابی به صلح و امنیت گویی به آرزویی دست نیافتنی مبدل شده است. سال‌های متمادی جنگ و نا آرامی در افغانستان

صدمات و خسارات جبران ناپذیری به این کشور و مردمانش وارد ساخته است. بی گمان در این تراژدی غمبار مردم قربانی اصلی نا امنی ها هستند، چه آنان که در کشور ماندند و متحمل سخت ترین رنج ها شدند و چه آنان که به کشورهای همجوار پناهنده شدند و رنج آوارگی را به جان خریدند (امیری، ۱۳۹۱).

آموزش و پرورش با ساخت و ساز صلح دو زمینه تحقیقاتی است که در دو دهه گذشته به طور عمده تقاطع مسیرها برای تامین صلح در منطقه بوده است. هدف آموزش عالی این است که نشان دهد که شایسته توجه بیشتر است (Iulia, ۲۰۱۷). محققان، سازمان های بین المللی و رهبران جهان اعتراف می کنند که آموزش و پرورش مهم است، زیرا می تواند ابزار مفید برای کاهش درگیری ها، کمک به توسعه اقتصادی و کاهش تفاوت های اجتماعی باشد (UNICEF, ۲۰۱۱).

سیاست گذاران و محققان به طور یکسان فرض می کنند که آموزش و پرورش می تواند به روند بازسازی کشور کمک کند و می تواند یک ابزار صلح آمیز با ارزش باشد (Smith, 2010). به علاوه این واقعیت را نمی توان نادیده

گرفت که تحصیلات عالی در ساخت و ساز صلح بیشتر نقش اساسی دارند اما چنانچه دیده می‌شود در ادبیات آکادمیک بر نقش دانشگاه در تامین صلح آنچه نیاز است پرداخته نمی‌شود (Iulia, 2017).

ارتباط بین آموزش عالی و ایجاد صلح باید در تعامل هنجارهای جهانی و زمینه‌های محلی بافت شود (Iulia, 2017). در کشوری که دهه‌ها درگیری‌های مسلحانه را تجربه کرده است، نقش بسیاری از دانشگاه‌های خصوصی و دولتی در ایجاد صلح نقش مهمی دارد. با این حال، برخی از دانشگاه‌ها نقش فعال و قابل توجهی در فرایند ایجاد صلح و آشتی برای جوامع را عهده دار بوده اند (DELGADO, 2008).

صلح و امنیت لازمه زندگی بشری است و عدم دستیابی به آن موجبات بسیاری از صدمات خواهد بود. بسیاری از جنایات و قتل‌ها که در کشور ستم‌دیده افغانستان رخ داده است از عدم وجود صلح و امنیت بهره می‌گیرد. عدم صلح در یک اجتماع انس و مودت میان مردم را از بین می‌برد و نه تنها اتحاد ملی به وجود نخواهد آمد بلکه منجر به اختلافات شدید میان جوامع می‌شود و به همگان صدمه می‌زند (محمدی، ۱۳۹۰). امروزه صلح و همزیستی چنان مورد

توجه است که حقوق دانان و سیاستمداران را در حیطه بین المللی یا منطقه‌ای برانگیخته تا به لوازم قانونی و اجرایی آن بیندیشند و راهکارهایی را جهت تحقق آن ارائه کنند (قدسی، ۱۳۹۷).

جنگ در افغانستان به شکل بارزی متأثر از عوامل خارجی و داخلی است که در هر برهه و مرحله از منازعات در کشور، در تداوم جنگ و خشونت نقش داشته اند. بخشی از چالش‌های فرا راه صلح نیز مربوط به بحران هویت و ستیزهای قومی میشود که فراتر از مرزها، در ساختار دولت‌های منطقه ریشه دارد. مشکلات هویت و قومیت از یک سو ساختارهای ملی را متزلزل میسازد و از سوی دیگر رقابت‌های داخلی را با رقابت‌ها و منازعات منطقه‌ای از طریق برجسته‌سازی ریشه‌های مشترک تاریخی و حمایت از عموزاده‌های باستانی به هم گره میزند. افغانستان در این زمینه هنوز آسیب پذیر باقی مانده و نتوانسته بر مشکلات هویت و قومیت فایق آید (ابراهیمی م. ق.، ۱۳۹۵).

پراکندگی در طیف‌های سیاسی و اجتماعی به عنوان یکی از موانع اصلی پیشبرد موثر گفتگوهای صلح و به نتیجه رساندن آن به شمار می‌آید. به خصوص هر گونه اختلاف نظر و دیدگاه در میان رهبران حکومت وحدت ملی و یا رهبران و

اعضای احزاب سیاسی نسبت به فرایند مصالحه و آشتی ملی میتواند موجب تضعیف تلاشها برای صلح شود (ابراهیمی م. ق. ۱۳۹۵).

در شرایط کنونی تنها کار شیوه‌ای که میتواند برای زدودن تنش و خشونت در جامعه کارساز باشد و زمینه را برای پذیرش جمعی زیر چتر صلح فراهم سازد، توجه و سرمایه گذاری روی روندهای اجتماعی و فرهنگی است. از جانب دیگر ایجاد مراکز پژوهشی جهت تحقیقات علمی و تعالی بینش همه‌گانی در محیط‌های علمی است. هر قدر حکومت و نهادهای بین‌المللی در این زمینه سرمایه گذاری نمایند فرصت‌ها بیشتر از پیش برای پذیرش صلح و تامین شرایط زیست مسالمت آمیز در جامعه مساعد می شود.

جوانان یک نیرو بالقوه و با انرژی هستند که انکشاف آن‌ها می‌تواند باعث تغییر مثبت در جامعه شود دولت افغانستان با هم‌آهنگی نهادهای بین‌المللی به خصوص سازمان ملل متحد می‌تواند برنامه‌های کوتاه مدت و دراز مدت انکشافی و ارتقای ظرفیت در مورد صلح و حل منازعه را برای جوانان افغانستان

راه‌اندازی کند و از این نیروها برای آوردن صلح و تغییرات مثبت در جامعه

افغانستان استفاده کنند.^۲

فاصله بین دولت و جوانان می‌تواند باعث سوء استفاده گروه‌های تروریستی و

هراس‌افگنی از جوانان شود، دولت می‌تواند با ایجاد پالیسی جامع و منسجم

جوانان را در پروسه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی دخیل بسازد. دخیل‌سازی

جوانان در پروسه صلح در سطح مرکز و ولایت می‌تواند باعث رشد فکری در

تصمیم‌گیری آن‌ها شود. از جوانان جهت آوردن تغییر مثبت و صلح در جامعه

استفاده اعظمی شود دست آوردهای کنونی برای دخیل‌سازی جوانان در پروسه

صلح بسیار اندک و نامنظم است.^۳

با این همه، سرانجام هر جنگ صلح است. ضرورت عقد صلح به عنوان یکی از

مهم‌ترین عقود در فقه و حقوق اسلام جایگاه ویژه‌ای دارد (بهمن پور، ۱۳۹۷).

---

^۲<http://www.afghanpaper.com/nbody.php?id=47185> (تاریخ)

انتشار، ۵ دلو) ۱۳۹۱

^۳<https://8am.af/x8am/1394/05/18/youth-can-bring-peace-afghanistan/>

(یکشنبه ۱۸ اسد ۱۳۹۴)

صلح در عرف سیاسی به حالت عدم مخاصمه بین کشورها اطلاق می‌شود. بین کشورهایی که در حال جنگ هستند. صلح در حالتی برقرار می‌گردد که بین آن‌ها پیمان صلح به امضاء برسد (طلوعی، ۱۳۹۵).

روش تحقیق

تحقیقی را که روی دست دارید به روش کیفی انجام شده است. در این تحقیق با ۱۲ تن از صاحب نظران، عمدتاً استادان دانشگاه‌های افغانستان پیرامون صلح مصاحبه عمیق صورت گرفته است. در این تحقیق ده پرسش با فرمت تحقیق کیفی (پرسش‌های باز و بسته) از مصاحبه شونده‌ها به صورت جداگانه پرسیده شده و دیدگاه‌های هر یک در زمینه صلح و آشتی پذیری جمعی، مطالعات صلح، نقش استادان جوان دانشگاه‌ها در فرایند صلح افغانستان و نیز مسئولیت نهادهای علمی و پژوهشی پیرامون تامین صلح در یک دهه اخیر به بحث گرفته شده است.

این تحقیق با مطالعات صلح و آشتی عمومی در جامعه با تمرکز روی نقش کادرهای علمی جوان در برقراری صلح با مطالعه موردی افغانستان در چارچوب زمانی مشخص انجام شده و هدف آن بررسی جایگاه نهادهای علمی

پژوهشی به ویژه دانشگاه‌های افغانستان با بکارگیری ظرفیت استادان جوان در تامین صلح و ثبات دایمی در این کشور انجام شده است. اطلاعات شامل این تحقیق با مطالعات پژوهشگر، مصاحبه حضوری و مصاحبه آنلاین جمع آوری شده است، تنها با چهارتن از اشتراک کننده کان به دلیل ضعف اینترنت و خطای ارتباط در شبکه در افغانستان مصاحبه کتبی صورت گرفته به این معنی که دیدگاه‌های مورد نظر این چهارتن به صورت نوشتاری و با امانت داری کامل شامل این تحقیق شده است.

ادبیات این تحقیق با مراجعه به تازه ترین منابع قابل دسترس به زبان فارسی و انگلیسی نوشته شده و در برخی موارد از صحبت‌های مصاحبه شونده‌ها به صورت مستقیم نقل قول شده است. نقاط قوت این تحقیق مصاحبه‌های جداگانه با صاحب نظران مطرح دانشگاهی و روزنامه نگاران توانمند افغانستان است که در مورد پروسه صلح افغانستان مطالعه عمیق دارند و صلح افغانستان را از زوایای مختلف به بحث گرفته اند و اما در برخی موارد، نبود اطلاعات موثق و آمارهای قابل محاسبه از روند گفتگوهای صلح و مشارکت سیاسی در یک دهه اخیر شاید از نقاط ضعف در این تحقیق باشد، زیرا تا کنون هیچ مرجعی اطلاعات و

آمارهای قابل پذیرش و سنجیده شده از پیشرفت‌های صلح افغانستان در دست ندارد.

اطلاعاتی که از مصاحبه شونده‌ها بدست آمده ابتدا بصورت دقیق نوشته شده و بعد از آن خلاصه سازی صورت گرفته است. کد گذاری اطلاعات در این تحقیق با استفاده از برنامه آماری NVivo12Pro استخراج شده و به رویت آن یافته‌ها و نتایج تحقیق به تحریر گردیده است. شکی نیست که در انجام این تحقیق مانند هر تحقیق دیگر با مشکلاتی از جمله نبود وقت کافی، مصاحبه شونده‌های بیشتر، بودجه و در برخی موارد کمبود امکانات مطرح باشد. اما در نهایت تلاش صورت گرفته تا محدودیت‌ها بر نتایج تحقیق اثر گذار نباشد.

یافته های تحقیق

همانگونه که در روش تحقیق تذکر داده شد، این تحقیق مبتنی بر رویکرد کیفی تهیه شده و برای دریافت داده‌ها و اطلاعات بیشتر در مورد نقش نهادهای علمی به ویژه دانشگاه در تامین صلح با ۸ استادان دانشگاه یک تن فعال سیاسی در حوزه صلح، یک زن و دو دانشجوی دانشگاه با استفاده از روابط شخصی

مصاحبه عمیق صورت گرفته است که شرح مشخصات مصاحبه شوند ها همراه با کودهای یافته‌های پژوهش در دو جدول ذیل قابل دسترس است.

اشتراک کننده گان تحقیق

اشتراک کننده ها	سن	جنس	ولایت	شغل / وظیفه	سابقه کاری
اشتراک کننده (۱)	۳۴	مرد	هرات	استاد دانشگاه	۱۰ سال
اشتراک کننده (۲)	۴۵	مرد	کابل	استاد دانشگاه	۱۵ سال
اشتراک کننده (۳)	۲۹	مرد	پنجشیر	استاد دانشگاه	۸ سال
اشتراک کننده (۴)	۳۳	مرد	کاپیسا	استاد دانشگاه	۸ سال
اشتراک کننده (۵)	۲۹	مرد	پروان	استاد دانشگاه	۷ سال
اشتراک کننده (۶)	۳۳	مرد	کابل	استاد دانشگاه	۱۰ سال
اشتراک کننده (۷)	۲۴	مرد	کابل	دانشجوی - دانشگاه	۵ سال

۲۰ سال	ریس زنان سازمان جهش	کابل	زن	۵۰	اشتراک کننده (۸)
۵ سال	دانشجوی - دانشگاه	کابل	زن	۲۶	اشتراک کننده (۹)
۱۰ سال	استاد دانشگاه	کابل	مرد	۳۲	اشتراک کننده (۱۰)
۹ سال	استاد دانشگاه	کاپیسا	مرد	۳۲	اشتراک کننده (۱۱)
۱۲ سال	فعال سیاسی در حوزه صلح	قندهار	مرد	۳۰	اشتراک کننده (۱۲)

جدول (۱-۱): جدول دموگرافی یا جمعیت شناختی مصاحبه

شونده‌های تحقیق.

کود گذاری یافته های تحقیق

شماره	کود های توصیفی	کود های طبقاتی	کود های تحلیلی
۱	"جامعه آشتی پذیر جامعه ایست که در آن همه اعضای جامعه همدیگر پذیر باشند."	بافت فرهنگی قومی و جمعیت شناختی باعث شده تا به نوعی تنش و درگیری ها در سال های اخیر بیشتر از پیش شکل گیرد.	آشتی پذیری و صلح
۲	"دلیل اصلی تنش در افغانستان زیاده خواهی و رفتار تسلط آمیز اربابان قدرت بر دیگران است."		
۳	"در حال حاضر ظرفیت و زمینه لازم بخاطر آشتی پذیری در افغانستان وجود ندارد."	استادان دانشگاهها با انجام پژوهش های علمی از عوامل جنگ، عوامل درگیری ها، نا امنی ها، گسترش درگیری ها و راهکارهای در مورد تامین صلح میتوانند نقش شانرا به نیکی ادا نمایند.	
۴	"فزون خواهی و برتریت طلبی در همه ابعاد حکومت داری دیده می شود."		

نگاه آیدئولوژیک به علم	<p>برخی دانشگاهها در یک دهه اخیر؛ با پرورش جریانهای افراط گر و بنیاد گرا روابط بین افراد و اجتماع را به شدت تخریب کرده اند.</p>	<p>"کادرهای علمی جوان آموزش های لازم در زمینه صلح و آشتی پذیری ببینند".</p>	۵
	<p>گرا روابط بین افراد و اجتماع را به شدت تخریب کرده اند.</p>	<p>"موضوعاتی با محتوای صلح در محتوای درسی دانشگاه گنجانیده شود".</p>	۶
	<p>حضور نگاههای ایدئولوژیک در دانشگاهها باعث می شود تا نسل امروزی دانشگاههای افغانستان نیز پر تنش و درگیر بیار آیند.</p>	<p>"دانشگاهها برای سیاست گذاری کلان در مورد ایجاد صلح میتوانند نقش داشته باشند".</p>	۷
	<p>افغانستان نیز پر تنش و درگیر بیار آیند.</p>	<p>"برای عبور افغانستان از بحران یا صلح پس از جنگ؛ پژوهش های اساسی روی دست گرفته شود".</p>	۸
	<p>جوانان منیحت نیروهای فوق</p>	<p>"نگاه پژوهشی در نظام</p>	۹

حضور جوانان در روندهای ملی	العاده و مهم ترین طبقه اجتماعی می توانند نقش سازنده ای در مناسبات کلان کشوری و به ویژه مسایل جنگ و صلح داشته باشند.	آموزش عالی افغانستان در اولویت کار حکومت قرار ندارد".	
		"ما در کشوری به سر میریم که هیچ دانشگاهی بودجه لازم برای انجام تحقیقات علمی ندارد".	۱۰
	نسل نو که نخبه های مبارز یک جامعه روشن هستند در صورت انسجام در حول منافع مشخص می توانند در تسریع روند گفتگو های صلح و نقش محوری داشته باشند.	"حکومت ها برای عبور از بحران نیازمند یافته های پژوهشی هستند".	۱۱
		"اولویت برای نظام آموزش عالی افغانستان و دانشگاه های کشور به جز آموزش چیزی بیشتر نیست".	۱۲
	در کشورهای پس از بحران، برای عبور از درگیری و ایجاد	"تنش های سیاسی و درگیری های فکری	۱۳

نگرش استادان جوان در تامین صلح	چشم انداز جدید صلح، باید کارهای بنیادی از دانشگاه آغاز شود و سپس نیروهای اجتماعی برای صلح بسیج شوند.	در دانشگاه زمینه ساز بحران کلان در جامعه می شود".	
		"اولویت سیاست آشتی و صلح در دستور حکومت وجود ندارد".	۱۴
	در دانشگاهها باید رشته مطالعات صلح ایجاد شود و کادرهای جوان برای پژوهش های بیشتر در زمینه صلح و همدیگر پذیری بسیج نشوند.	"در سالهای اخیر کم پیشینه ترین اختلافات، درگیری و تنش ها را در افغانستان شاهد بوده ایم".	۱۵
	های بیشتر در زمینه صلح و همدیگر پذیری بسیج نشوند.	"آیدنولوژی های غیر علمی و مبتنی بر ارزش ها زمینه ساز تنش و درگیری می شود".	۱۶
دانشگاهها به مراکز تولید علم	برای برقراری صلح و تامین ثبات تا کنون کار مفید و چشم گیر از جانب حکومت افغانستان و شرکای بین المللی	"برای تامین صلح و آشتی ملی به بسترهای فرهنگی و اجتماعی مورد پذیرش در جامعه	۱۷

<p>آن صورت نگرفته است.</p>	<p>نیاز است".</p>	
<p>در یک دهه اخیر دانشگاه ها کمک لازم بخاطر حل بحران و ایجاد صلح پایدار مبتنی بر خواست های مردم نکرده اند.</p>	<p>"صلح به عنوان یک نیاز اجتماعی در محراق دید پژوهش گران قرار داشته باشد".</p>	<p>۱۸</p>
	<p>"داعیه صلح باید از ابعاد داخلی، منطقی و بین المللی مورد بحث قرار گیرد".</p>	<p>۱۹</p>
	<p>"جوانان دانشگاهی توان فوق العاده ای تامین امنیت و ثبات اجتماعی دارند".</p>	<p>۲۰</p>

جدول (۲-۱): کود گذاری نتایج یافته های تحقیق بر اساس نیاز ها و اولویت موضوع پژوهش.

یادداشت: یافته های این تحقیق در دو کنگوری با دقت تشخیص و تحریر گردیده است:

بخش اول: شامل کودهای توصیفی، کودهای طبقاتی و کودهای تحلیلی می باشد که در جدول (۱-۲) قابل دسترس است.

بخش دوم: توضیح پنج کود تحلیلی در پاراگراف های مختلف با ذکر مشخصات مصاحبه شوند به روش APA است که در ذیل پیوست این پاراگراف قابل دسترس می باشد.

۱. آشتی پذیری و صلح

جامعه ای که در آن همه اقوام و اقشار در رده های سنتی مختلف با رویکرد دستیابی به یک صلح دائمی اختلافات را کنار زده با تحمل و همگرایی برنامه های آشتی جویانه را پیگیری می نمایند (ص. ذلیق، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۵، ۲۰۱۹). جامعه ای که افراد آن همدیگر را با تفاوت های نژادی، فرهنگی، مذهبی، سمتی و گروهی، بپذیرند و زندگی مسالمت آمیز را تجربه کنند. به گونه ای که هیچ یکی از سوی دیگری در معرض تهدید نباشد (ف).

سجودی، مصاحبه شخصی، جنوری، ۱۸، ۲۰۱۹)

در جامعه آشتی پذیر مردم بدون در نظر داشت خصومت‌های قبلی و انتقام جویی برای داشتن یک زندگی سالم، عاری از خشونت، ظلم و تعدی؛ تلاش برای صلح و همدیگر پذیری را در محراق توجه شان قرار می‌دهند(ف. کریمی، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۲، ۲۰۱۹). در این جامعه مسایل قومی، زبانی، سمتی، حزبی، اندیشه وی جایش را به تحمل، تساهل و راه اندازی برنامه‌های آشتی جویانه خالی می‌نماید و همه اعضای آن تلاش می‌نمایند تا به هدف مشخص شده به هر وسیله ممکن دست پیدا کنند(ج. مجددی، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۶، ۲۰۱۹). ساکنین جامعه صلح جو یا آشتی پذیر گذشته‌های تلخ، اختلاف درونی و منازعه‌ساز را فراموش کرده، با توجه به منافع، اهداف و آرمان‌های مشترک و رویکرد تساهل گرایانه و همدیگر پذیر در یک جغرافیای مشخص برای سعادت جمعی و آینده روشن تلاش می‌کنند (ب. واعظی، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۰، ۲۰۱۹).

۲. حضور جوانان در روند های ملی

خوشبختانه بریناد سرشماری سازمان ملل متحد در افغانستان، این کشور بیشترین نسل جوان را در خود دارد که شماری زیادی این جوانان پس از فروپاشی رژیم

طالبانی آموزش دیده اند و باسواد هستند، که این امر امیدواری‌ها را برای نقش آفرینی جوانان در بخش تامین صلح و ایجاد جامعه با ثبات در افغانستان بیشتر ساخته است (ح. جمالزاده، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۸، ۲۰۱۹).

جوانان می‌توانند با حضور در برنامه‌های کلان ملی صدای‌شان را به جهانیان برسانند، مخالفان دولت را به مذاکره بخوانند و راه را برای رسیدن به یک صلح دائمی هموار سازند (ا. آریا، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۳، ۲۰۱۹). جوانان منحنیث یکی از ستون‌های ثبات ملبس بادانش مدرن، نقش تصمیم گیرنده‌ای را در برقراری صلح، ختم جنگ و تامین ثبات در جامعه می‌توانند ایفا کنند (ب. واعظی، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۰، ۲۰۱۹).

جوانان منحنیث مهم‌ترین طبقه اجتماعی می‌توانند نقش سازنده‌ای در مناسبات کلان کشوری و به ویژه مسایل جنگ و صلح داشته باشند، زیرا اکثریت طرف‌های جنگ را چه در طرف دشمن (طالب و داعش و دیگر جریان‌های افراطی) و چه در صفوف نیروهای امنیتی، همین جوانان شکل می‌دهند (ن. کار ورز، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۵، ۲۰۱۹).

نسل نو که نخبه‌های مبارز یک جامعه روشن هستند در صورت انسجام در حول منافع مشخص می‌توانند در تسریع روند گفتگوهای صلح و تامین ثبات نقش محوری و قابل توجه داشته باشند که این شاخص بر تامین صلح خیلی با ارزش تلقی می‌شود (ف. سجودی، مصاحبه شخصی، جنوری، ۱۸، ۲۰۱۹).

در حقیقت نسل جوان امروز سازندگان فردای جوامع بوده و در شکل‌گیری موضوعات مختلف در جوامع نقش مؤثری ایفا می‌کنند (و. عیار، مصاحبه شخصی، جنوری، ۱۸، ۲۰۱۹).

۳. نگرش استادان جوان در تامین صلح

اعضای کادر علمی جوان می‌توانند با تبلیغ در مورد صلح در بحث‌های دانشگاهی شان یک کتله عظیمی از جوانانی را که تازه به دانشگاه‌ها رو آورده اند، به مزایای صلح متوجه سازند و تمایل شان را به دریافت راه‌های که در تامین صلح موثر است معطوف سازند (ص. ذلیق، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۵، ۲۰۱۹). بر علاوه این کدرها خودشان هم اکنون کتله‌ای بزرگی از نسل دانشگاهی را تشکیل می‌دهند که هر حرکت صلح جویانه و هم آهنگ این‌ها

میتواند تأثیر مثبتی بر روی جامعه داشته باشد (ف. کریمی، مصاحبه شخصی، جنوری، ۲۲، ۲۰۱۹).

این قشر در سمت و سودهی، رشد ظرفیتی، آگاهی دهی و ارتقای حس همدیگرپذیری دانش آموزان و نیز ایجاد فضای صلح آمیز در بین دانشجویان را باید در دستور کار روزمره خود قرار دهند (ب. واعظی، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۰، ۲۰۱۹). جوانان بزرگترین نسل در تاریخ اند و معمولاً اکثریت را در کشورهای دارای اختلافات مسلحانه تشکیل می دهند (ا. آریا، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۳، ۲۰۱۹).

اعضای کادر علمی جوان با نیروی ویژه و با بهره گیری از فناوری های نوین و استفاده از روش های نوین مدیریت می توانند در راستای تامین صلح نقش به سزایی داشته باشند. اعضای کادر علمی در تمام جوامع اساس و بنیاد یک جامعه با ثبات اند چون منبع مفکوره سازی و تغییر استند (ن. کار ورز، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۵، ۲۰۱۹).

کادرهای علمی جوانان می توانند منحنی نماینده های چیز فهم و با سواد طبقه جوان در پروسه صلح نقش سازنده را ایفا کنند. زیرا این جوانان هستند که با

درک وضعیت اجتماعی خواست‌ها و دیدگاه‌های کل جوانان را با بهترین صورت انتقال دهند (ج. مجددی، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۶، ۲۰۱۹).

ایجاد اتاق‌های فکر برای جوانان، بالای بردن فرهنگ تالیف، ترجمه و تشکیل اجتماعات هدفمند روشن فکری جوان محور، روش‌های دیگری آنست که ممد تاثیر گذاری جوانان در جامعه و روند تامین صلح و ثبات واقع خواهد شد (ن. کار ورز، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۵، ۲۰۱۹).

این قشر تاثیر گذار با حضور و امکاناتی که در نهادهای تحصیلی دارند، می‌توانند با برگزاری جشنواره‌های فرهنگی ویژه صلح، برگزاری سیمینارها، کنفرانس‌های ظرفیت ساز مداوم و کوتاه مدت، دایر کردن میزهای گرد و راه اندازی گفتمان‌های علمی، از طریق رسانه‌های صوتی و تصویری و هم‌چنان رسانه‌های اجتماعی فعالیت نمایند و مفید واقع شوند (ف. سجودی، مصاحبه شخصی، جنوری، ۱۸، ۲۰۱۹).

تمرکز کادرهای جوان، منحصی استادان دانشگاه و دیگر نهادهای تحصیلی، در نصاب و آموزش ارزش‌های صلح و ارزش‌های زندگی مسالمت آمیز، سبب نهادهی کردن و همگانی سازی مفهوم صلح میشود (ف. کریمی، مصاحبه

شخصی، جنوری ۲۲، ۲۰۱۹). کادرهای علمی می‌توانند از طریق امکانات دست داشته‌شان به شاگردان و دیگر افراد تحت نفوذ‌شان در فهماندن مفهوم صلح مفید واقع شوند (ف. سجودی، مصاحبه شخصی، جنوری، ۱۸، ۲۰۱۹).

کادرهای علمی جوان موظف‌اند که در تدریس‌شان روحیه وطن‌دوستی و ماهیت‌های داشتن جامعه با ثبات و صلح را بگنجانند و برای جوانان پیام‌زنند که هیچ قوم و طائفه‌ای برتری بر دیگری ندارد (ص. ذلیق، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۵، ۲۰۱۹).

۳-۱: جوانان دانشگاهی و نقش‌شان در فرایند صلح

جوانان دانشگاهی توان فوق‌العاده‌ای تامین امنیت و ثبات اجتماعی دارند. جوانان روشنفکر با در نظر داشت تحصیلاتی که فراگرفته‌اند، می‌توانند منحصی نور در جامعه نسبتاً تاریک افغانستان عمل کنند (ص. ذلیق، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۵، ۲۰۱۹). اگر جوانان در محیط دانشگاه‌ها به صورت آگاهانه در روندهای آشتی‌پذیری و صلح اشتراک کنند طبیعی است که یک بخش عظیم رونده‌گان این مسیرها را تشکیل می‌دهند. جوانان دانشگاهی میتوانند منحصی کتله اصلی و تاثیرگذار خواست‌های مشروع و منطقی‌شانرا برای ترسیم

کننده گان مسیرهای یاد شده تحمیل کنند و داعیان و پیش‌روان این روند باشند

(ف. کریمی، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۲، ۲۰۱۹).

حضور پر رنگ جوانان در محیط‌های علمی به ویژه در دانشگاه‌های دولتی و

خصوصی و مکاتب می‌تواند در امر کاهش فرهنگ خشونت و تقویت فرهنگ

همدیگر پذیری نقش مثبت داشته باشد. موجودیت انجمن‌ها و اتحادیه‌های

جوانان در گوشه و کنار کشور مشروط بر هماهنگی دقیق و هدف مند، می

تواند نقش قابل قبول و موثر در تامین صلح و ذهنیت ثبات‌گرای داشته باشد.

جوانان همواره به دنبال محیطی دور از هرگونه عوامل تهدید کننده هستند تا

بتوانند به خوبی بیندیشند و مسیر پرفراز و نشیب زندگی را در کمال آرامش

سپری کنند (ح. جمالزاده، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۸، ۲۰۱۹). دسترسی به

آموزش عالی، مراقبت‌های فکری و عرضه خدمات اساسی در حوزه فرهنگ،

نقش جوانان را به عنوان فعال‌کننده‌های جامعه ترویج می‌دهد و آنان را با

فرصت‌هایی برای رسیدن به پتانسیل صلح و اهداف عالی حکومت، روبرو می

سازد (م. بهروز، مصاحبه شخصی، جنوری، ۱۵، ۲۰۱۹).

جوانان دانشگاهی با انگیزه‌ای که سرشار از حس دوستی و همدیگرپذیری است در کنار آموزه‌های علمی و رهنمایی‌های مربیان شان می‌خواهند که در جامعه‌ای عاری از خشونت زنده‌گی نموده و در راستای پایداری یک جامعه‌ای با ثبات تلاش نمایند (ش. بارکزی، مصاحبه شخصی، ۱۵، ۲۰۱۹).

۲-۳: ابعاد ملی و بین المللی صلح افغانستان

داعیه صلح باید از ابعاد داخلی، منطقی و بین المللی مورد بحث قرار گیرد و تمامی طرف‌های درگیر باید به صورت صادقانه در این امر اشتراک نمایند. همسایه‌های افغانستان باید وادار گردند تا لانه‌های مخالفان دولت را در خاکشان اجازه فعالیت ندهند و هم چنان از تمویل گروه‌های مخالف دولت دست بردارند. مذاکرات صلح به رهبری مردم متعهد و صادق افغانستان که منافع عامه را بر منافع شخصی‌شان ترجیح دهند به پیش برده شود (ص. ذلیق، مصاحبه شخصی، جنوری، ۲۵، ۲۰۱۹).

از کمک‌کننده‌های دولت افغانستان درخواست گردد تا به گونه صادقانه و قوی از پروسه حمایت کنند، و بدون اینکه دستاوردهای نزدیک به دو دهه گذشته

برباد داده شود مذاکرات ادامه یابد تا طرفین قضیه متقاعد به صلح گردند (ب).

واعظی، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۰، ۲۰۱۹).

یگانه شیوه‌ای که میتواند در تامین صلح و ثبات موثر واقع گردد، تمرکز بالای

مفکوره سازی برای ثبات از طریق تدریس‌ها در دانشگاه‌ها میباشد و این شیوه

ساده ترین و موثر ترین شیوه خواهد بود (ا). آریا، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۳،

۲۰۱۹).

حکومت می تواند از کادرهای جوان در دانشگاه‌ها، رسانه‌ها، نهادهای فرهنگی،

آموزشگاه‌ها و غیره منجیث بلندگویان صلح استفاده کند (ح. جمالزاده،

مصاحبه شخصی، جنوری ۲۸، ۲۰۱۹). کادرهای جوان می توانند در مکاتب،

مدارس و دانشگاه با راه اندازی، برنامه‌های مفید علمی از قبیل برنامه‌های آگهی

دهی، کنفرانس‌ها، سیمینارها و راه اندازی میزهای گفتگو، در امر همگانی

سازی صلح مفید واقع گردند (ف. سجودی، مصاحبه شخصی، جنوری، ۱۸،

۲۰۱۹).

اکثریت مصاحبه شونده‌ها از نقش کمرنگ جوانان در نهادهای حکومتی گفته

اند و عدم حضور آنها در گفتگوهای صلح میان حکومت و مخالفان مسلح انتقاد

کرده و بیشتر به این موارد پرداخته اند. مردم افغانستان هنوز هم تحت تاثیر گروه‌های قومی و زبانی اند که رهبری این گروه‌ها را بیشتر افرادی که سالها در این وطن شعله جنگ را افروخته اند بدست دارند (ف. کریمی، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۲، ۲۰۱۹).

اگر از جوانان بحیث نیروی توانمند و مستعد استفاده شود و از حضور شان برای جوان سازی ادارات دولتی کار گرفته شود، نقش شان در گفتگوهای صلح با مخالفین مسلح جدی گرفته شود و از ظرفیت و دانش شان در سطوح و لایه‌های مختلف اجتماعی کار گرفته شود بدون شک موجب کاهش خشونت و برقراری صلح، تقویت سعادت و رفاه جمعی در افغانستان خواهد شد (ف. سجودی، مصاحبه شخصی، جنوری، ۱۸، ۲۰۱۹).

حکومت در یک دهه گذشته جوانان را فراموش کرده و تنها در این اواخر آنهم به اثر تلاش‌های خود جوانان یک تعداد از پست‌های دولتی در اختیار آنها قرار گرفته است، اما این پستهای مهم تصمیم‌گیری در مورد برنامه‌های صلح و مصالحه نیست (ن. کار ورز، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۵، ۲۰۱۹).

لذا باید دولت از نیروی جوان برای رسیدن به صلح و برقراری رفاه اجتماعی با گماشتن آنها در پست‌های مهم تصمیم‌گیری اقدام کند. حکومت باید که کادرهای جوان را حمایت نموده و از آنها در امور مختلف در ادارات و ارگان‌های دولتی استفاده کند (ف. سجودی، مصاحبه شخصی، جنوری، ۱۸، ۲۰۱۹).

۴. فزون خواهی و تسلط گرامی اربابان قدرت بر نظام

اکثریت مصاحبه شونده‌ها به این باور اند که بافت فرهنگی، قومی و جمعیت شناختی باعث شده تا به نوعی تنش و درگیری‌ها در سال‌های اخیر شدت پیدا کند، به باور آنان نبود تحمل و همدیگر پذیری در میان اقوام، بافت‌های قومی و زیاده خواهی تسلط آمیز اربابان قدرت باعث شدت تنش و درگیری در کشور شده است.

در حال حاضر سرود ملی افغانستان را که در میان مردم افغانستان ایجاد کنند و مردم خود را در آینه سرود ملی ببینند نمی بینند، از جانب دیگر پول ملی افغانستان متعلق به زبان و هویت خاصی است، واژه های ملی و برتریت طلبی بر یک قوم خاص باعث شده تا مردم خود شانرا در تصمیم گیری های کشوری به

گونه یک سان نبینند و بر طبل تنش و تفرقه بکوبند (ف. کریمی، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۲، ۲۰۱۹).

از یک طرف اولویت سیاست آشتی صلح آمیز در دستور کار حکومت قرار ندارد و از جانب دیگر تلاش های نیم بند صلح حکومت نتوانسته گره کور صلح را باز کند. بنابراین حکومت یا سلابت و اقتدار لازم را برای برقراری صلح و تدوین پالیسی های صلح و آشتی ملی ندارد یا اینکه خود زمینه ساز بحران در یک دهه اخیر بوده است.

نگاه آیدئولوژیک به علم

علاوه بر آن، تنش سیاسی و فکری در دانشگاه باعث می شود تا زمینه برای ایجاد بحران کلان در جامعه خلق شود که بخش اعظم این تنش ها ناشی از سلیقه های گروهی، حزبی و سیاسی است که میتوانند زمینه را برای تفکر خشونت آمیز مساعد سازد.

رهبران امروزی محصول نگاه ایدئولوژیک در دانشگاه های افغانستان اند که محور تفکر شان دانشگاه های افغانستان بوده است؛ به عنوان مثال: رهبران امروز که هر کدام محورهای قدرت در افغانستان هستند، روزی دانشجویان دانشگاه کابل

بودند که با ایدئولوژی های غیر علمی سالها تفنگ در دست گرفتند و مسبب اصلی جنگ و بی ثباتی افغانستان شدند (ف. کریمی، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۲، ۲۰۱۹).

حضور نگاههای ایدئولژیک در دانشگاهها باعث می شود تا نسل امروزی دانشگاههای افغانستان نیز پر تنش و درگیر ببار آیند. چون همواره گروههای افراطی و تندرو مذهبی با استفاده از متون افراطی در تلاش شست و شوی مغزی جوانان هستند، پس راه یافتن جوانان آگاه به نهادهای آموزشی به عنوان کادرهای علمی میتواند موثرترین گزینه برای ایجاد جامعه با ثبات باشد، به شرط آنکه متون آموزشی موجود بیشتر مدیریت شده به نفع جامعه با ثبات باشد. هرچند این امر در جامعه‌ی مذهبی مثل افغانستان اندکی چالش زا و خطر آفرین است، اما نتیجه بخش خواهد بود (ح. جمالزاده، مصاحبه شخصی، جنوری ۲۸، ۲۰۱۹).

نتیجه گیری

صلح در افغانستان به عنوان یکی از اساسی ترین ضرورت اجتماعی و بستر مفید برای زیست انسانی بیشتر از هر زمان دیگر نیاز است، توجه به این اصل مهم نه تنها رسالت ملی بل یک وجیبه ایمانی هر فرد افغانستان باید باشد، چون دوری از صلح و گریز از دامن ثبات بیشتر از چهاردهه است که از مردم ما قربانی میگردد. صلح به عنوان نقطه وصل ملت ها و بهترین زمینه برای زیست مسالمت آمیز باید در ضمیر هر شهروند کشت شود تا دیگر شاهد بد بختی و تنش در کشور نباشیم.

یافته های این تحقیق نشان میدهد که در حال حاضر ظرفیت و زمینه لازم بخاطر آشتی پذیری در افغانستان وجود ندارد چون تمامی زمینه ها در یک دهه گذشته در انحصار گروه های خاص، شناخته شده و فتنه جو قرار داشت که نتوانستند با بکارگیری از آن صلح را در کشور تامین نمایند. از جانب دیگر فزون خواهی و برتریت طلبی در بسیاری از ابعاد حکومت از جمله قانون اساسی زمینه های بافت فرهنگی و آشتی ملی را محدود ساخته است.

از سوی دیگر؛ نسلی که امروز روی کار آمده نسل جنگ است، بد بختانه این نسل در محیط جنگی زاده شده، در عین محیط آموزش دیده و با دیدگاه خشن و جنگی روی صحنه آمده است، با این نسل نمی‌شود آشتی ملی را تمثیل کرد. در حال حاضر ما شدیداً نیاز داریم تا در رفتار اجتماعی تغییرات وارد کنیم. تا زمانی در نصاب درسی معارف، تحصیلات عالی و نیمه عالی تغییرات جدی رو نما نشود، موضوعاتی با محتوای صلح در محتوای درسی دانشگاه‌ها گنجانیده نشود و استادان در برنامه‌های درسی شان واژه‌های شیرین صلح، آشتی ملی و ثبات را جایگزین نفرت، تفنگ و خشونت ن سازند رسیدن ما به صلح خیلی دشوار است.

دانشگاه‌ها برای سیاست گذاری کلان در مورد ایجاد صلح می‌توانند نقش داشته باشند، استادان دانشگاه با انجام پژوهش‌های علمی از عوامل جنگ، عوامل درگیری‌ها، نا امنی‌ها، گسترش درگیری‌ها و راهکارهای در مورد تامین صلح می‌توانند نقش شان را به نیکی ادا نمایند.

برای عبور افغانستان از بحران یا صلح پس از جنگ باید پژوهش‌های اساسی صورت گیرد. بدون کارهای پژوهشی و انجام تحقیقات علمی از سوی

کادرهای علمی جوان و ارائه راهکارها در این زمینه هیچ کاری ممکن نیست تا فرصت‌ها را برای برقراری صلح هموار سازد. فراموش نشود این راهکارهای سیاسی نیستند که فرصت را برای صلح یا آشتی ملی برقرار می‌سازند، تا زمانی بستر فرهنگی و اجتماعی جامعه آماده پذیرش مولفه‌های صلح نباشد ممکن نیست صلح یک شبه به خانه مردم برسد بنابراین؛ حکومت به تنهایی بدون اینکه ریشه‌های بحران را با مطالعه پژوهش‌های علمی بررسی نماید؛ نمیتواند کاری انجام دهد.

با این همه، متأسفانه در افغانستان؛ نگاه به علم، نگاه به تاریخ، نگاه به جامعه شناسی و فن آوری‌های جدید علمی همواره از عینک ایدئولوژی صورت گرفته است، به این معنی وقتی به علم و پیشرفت‌های تکنولوژی نگاه کردیم؛ علم را با عینک آیدئولوژی فلتر کردیم. نگاه ایدئولوژیک به علم و فن آوری‌های جدید علمی در چند دهه اخیر باعث شده تا دانشگاه‌ها از یک طرف رسالت علمی خود را به گونه‌ی درست ادا کرده نتوانند و از جانب دیگر یک نسل پر رو، تنش‌زا و درگیر را بمیان بیاورند که مسبب اصلی درگیری‌ها در جامعه افغانستان باشند.

در کشورهای پس از بحران، برای عبور از درگیری و ایجاد چشم انداز جدید صلح باید کارهای بنیادی در دانشگاه‌ها صورت گیرد، این امر به کرسی نخواهد نشست تا زمانی که رشته مطالعات صلح در دانشگاه ایجاد نشود و کادرهای جوان برای پژوهش‌های بیشتر در زمینه صلح و همدیگر پذیری بسیج نشوند؛ این در حالیست که نگاه پژوهشی در نظام آموزش عالی افغانستان در اولویت کار حکومت قرار ندارد، دانشگاه‌های افغانستان تلاش میکنند تا آموزش دهند در حالی که مسئولیت اصلی شان تولید علم و خلاقیت های جدید علمی است..

بر اساس یافته‌های این پژوهش شاید افغانستان یگانه کشوری در کره زمین باشد که بودجه لازم برای انجام تحقیقات علمی ندارد؛ بنا جایگاه پژوهش در نظام تحصیلات عالی بسیار ضعیف است. حکومت‌ها برای عبور از بحران نیازمند یافته‌های پژوهشی هستند، بنا ایجاب مینماید در این زمینه سرمایه گذاری گسترده صورت گیرد.

همچنان در یک دهه اخیر دانشگاه‌ها کمک لازم بخاطر حل بحران و ایجاد صلح پایدار مبتنی بر خواست‌های مردم نکرده اند، برعکس برخی دانشگاه با پرورش جریان‌های افراطی و بنیاد گراه روابط بین افراد و اجتماع را به شدت

تخریب کردند تا جایی که برخی‌ها با بکارگیری قرائت‌های دینی زمینه را برای سربازگیری گروه‌های متخاصم در دانشگاه‌ها مساعد ساختند. ما شاهد هستیم که شماری از دانشجویان پس از ختم برنامه درسی شان با جریان‌های ترورستی و تبه‌کار مثل طالب، داعش می‌پیوندند. ما در گذشته شاهد بوده‌ایم که در برخی موارد نسل‌تنش‌زای امروز کشور در دانشگاه‌ها با اشاره به بااداران سیاسی و جریان‌های کهنه فکر در برابر اندیشه‌های علمی قرار میگیرند و حتی دست به توطئه‌ها با بی‌رحم‌ترین ابزارهای اجتماعی میزنند.

فراموش نشود که نقش علمای دین و کادرهای جوان در دانشکده‌های شرعیات دانشگاه‌ها با به‌کارگیری قرائت‌های دینی و تفهیم موضوعات اسلامی مرتبط به صلح برای دانشجویان میتواند گام بهتر در راستای برقراری صلح باشد. اگر دانشکده‌های حقوق روی مولفه‌های چون صلح و آتشی‌پذیری ملی، ثبات و رفاه همه‌گانی سرمایه‌گذاری کنند و دانشجویان را برای تعمیم این مولفه‌ها بسیج سازند این امر در تامین صلح کمک خواهد کرد. اگر در رشته‌های روزنامه‌نگاری موضوعاتی پیرامون ارتباطات و صلح شامل نصاب درسی شود بدون شک برای برقراری صلح کمک بیشتر میکند و همین‌گونه در تمامی

بخش‌ها ممکن است با تمرکز روی کادرهای جوان فعالیت‌های روی دست گرفته شود که منجر به ایجاد صلح و برقراری ثبات در کشور شود.

سرانجام، برای رسیدن به صلح نسل جدید باید به صورت اساسی تربیه شوند و این تربیه از کودکستان شروع به مکتب و تا دانشگاه ادامه پیدا کند. تا زمانی که تغییرات اساسی در نصاب درسی نهادهای علمی از جمله دانشگاه بوجود نیاید، دیدگاه‌های علمی به عنوان محور اساسی تفکر در ضمیر دانشجویان ترسیم نشود، دیپارتمنت‌های مطالعات صلح با محتوای آشتی ملی در دانشگاه‌ها تاسیس نشود و مراکز پژوهشی علمی به عنوان تولیدکننده گان علم جدی گرفته نشوند؛ صلح و ثبات در کشور تامین نخواهد شد و اگر صلحی هم ایجاد شود، صلح موقت و کاذبی است که بر محور منافع سیاسی شکل میگیرد تا صلح واقعی.

منابع

ابراهیمی، م. ع. (۱۳۹۳). ترک جنگ و برقراری صلح. تهران: پژوهشکده باقرالعلوم.

ابراهیمی، م. ق. (۱۳۹۵). بررسی گفتگوهای صلح در افغانستان در چهار دهه گذشته. کابل: وزارت امور خارجه، مرکز مطالعات استراتژیک.

امیری، س. ع. (۱۳۹۱). ضرورت صلح و امنیت در افغانستان. کابل: خبرگزاری صدای افغان (آوا).

طلوعی، م. (۱۳۹۵). فرهنگ جامع سیاسی. تهران: انتشارات یزد، چاپ سوم، ص ۶۶۵.

قخلعی، ع. ب. (۱۳۹۷). خیار شرط صلح. تهران: پایگاه مجلات تخصصی نور.

قدسی، ف. ح. (۱۳۹۷). بررسی مفهوم صلح و راهکارهای تحقق آن بر مبنای آموزه های تربیتی قرآن کریم. تهران: پایگاه مجلات تخصصی نور.

محمدی، ع. (۱۳۹۰). افغانستان در مسیر صلح و امنیت. کابل: انتشارات بین المللی الهدا.

DELGADO, M. (2008). The role of universities in peacebuilding processes: The experience of the Universidad Proceedings of the 4th International Barcelona Conference on Higher Education. Barcelona: GUNI. Available at <http://www.guni-rmies.net>.

Ibrahimi, Y. (2018). Modalities of Conflict Resolution in Afghanistan: A Negotiated Settlement Scenario. Kabul: Afghan Institute for Strategic Studies.

Iulia, B. (2017). The Role of Higher Education in Peacebuilding – An Interplay of Global Education Norms and Local Contexts. Norweg: Norwegian university of life sciences. Master thesis in Department of International Environment and Development Studies.

Sadr, O. (2018). The Fallacy of Peace Processes in Afghanistan: The People's Perspectives. Kabul: Afghan Institute for Strategic Studies.

Smith, A. (2010). The influence of education on conflict and peace building". Background paper prepared for the Education for All Global Monitoring

Report 2011 The Hidden Crisis: Armed conflict and education. Paris: UNESCO, pp. 29. Located on the World .

UNICEF. (2011). The Role of Education in Peacebuilding: Literature Review. NY, pp. 81.

ظهور منازعه در دانشگاه و چگونگی مهار آن

پوهنیار نورالرحمن ناصح

دانشکده زبان و ادبیات، دانشگاه البیرونی

چکیده

صلح یکی از نیازهای مبرم جامعه محسوب می شود که بدون آن روند انکشاف جامعه غیر ممکن است. از اینکه جامعه متشکل از افراد و گروه های متفاوت با داشتن فرهنگ و هویت های متفاوت است؛ بناً ظهور منازعه در عرصه های مختلف در یک جامعه یکی از حتمی ترین جریان محسوب می شود . دانشگاه به عنوان نهاد آموزشی در یک جامعه از اهمیت خاص برخوردار است باید در عرصه بستر سازی صلح در آن به صورت مستمر کار صورت گیرد. زیرا اگر دانشگاه ها به عنوان کانون فرهنگی در جامعه در معرض منازعات قرار گیرد. آن وقت است که شیرازه جامعه از آسیب آن خواهد پاشید. بناً در قدم نخست باید با روی دست گرفتن تصامیم مناسب و عملکرد مثبت مراکز آموزشی را از بروز منازعات در امان قرار داد. در مقاله کنونی علت های

ظهور منازعه در دانشگاه و هم‌چنان چگونگی امحا آن با راه کار های مناسب

مورد بررسی قرار گرفته است.

کلید واژه: منازعه، هویت، فرهنگ، نژاد، همدیگر پذیری و عفو.

مقدمه

صلح به عنوان مهم ترین عنصر تاثیر گزار جامعه، نقش بارزی را در انکشاف و تحول جامعه دارا است. در جو صلح می توان هر کنشی را به خاطر بهبود جامعه انجام داد. تمام زیر ساخت و روساخت ها را احیا نمود. جوامع که آنها صلح و آرامش را دارا اند، امروز به مدارج عالی، از نظر اقتصادی، سیاسی، علمی و فرهنگی رسیده اند.

بر عکس در جوامع که جنگ و منازعات دامن گیر آنها است، به سختی می توان سراغ کرد آن جوامع به ترقی و پیشرفت دست یافته باشند، در چنین وضعیتی باید صلح محراق توجه همه افراد جامعه باشد.

طرح مساله

از اینکه صلح آب حیات یک جامعه است و بدون آن جوامع بشری به گودال بد بختی سقوط می کند. باید به آن توجه صورت گیرد، جوامع بشری مشکل از گروه ها و مقاطع خاص می باشد که هر بخشی به نوبه خود به خاطر رسیدن به اهداف فردی و اجتماعی در تلاش اند، هر جریان نظر به موقعیت خود تاثیرات خود را بر جامعه میگذارد.

یکی از این مکان‌ها دانشگاه است که متشکل از افراد و گروه‌های خاص است. تاثیرات دانشگاه در جوامع بشری خیلی مهم و اساسی پنداشته می‌شود. روی همین اصل تمام جریان‌های دانشگاهی باید به صورت عاقلانه مدیریت شوند تا به صلح دست یابند. روی همین اصل مقاله کنونی را تحت عنوان ”بروز منازعات در دانشگاه و چگونه گی مهار آن مطرح شده و به آن پرداخته خواهد شد.

هدف تحقیق

هدف این مقاله بررسی چگونگی و مدیریت منازعه در دانشگاه است.

روش تحقیق

چنانکه از موضوع و عنوان مقاله مشرح است. روش تحقیق در این نوشته دو گونه است یک کتاب‌خانه‌یی که در آن از مراجع معتبر و نزدیک به زمان استفاده شده و به صورت ضمنی نظریات بنده نیز در مورد ارایه شده است. در قدم دوم کار میدانی یا ساحوی نیز دارد، که در آن از خود محصلین نیز در مورد معلومات خواسته شده است و نظریات آنان به صورت ضمنی مورد استفاده قرار گرفته است. قابل تذکر است که بنده نیز یک دوره مسوول کمیته

نظم دسپلین بوده ام که عملاً در بعضی موارد خودم شاهد چگونگی مهار منازعات بوده ام .

سوالات تحقیق

۱. منازعه چیست و چگونه اتفاق می افتد؟
۲. عوامل منازعه در دانشگاه را چگونه می توان تشخیص کرد؟
۳. کدام راه کارها به خاطر زدودن منازعه در دانشگاه بیشتر موثر اند؟

فرضیه تحقیق

بحث‌های حاضر در مقاله کنونی مبتنی بر فرضیه‌های است که برای نگارنده در موارد زیرمورد تایید و ارزیابی قرار می گیرد.

صلح موثر ترین جریان‌های است که برای بهبود فضای اجتماعی انسان ها موثر بوده و اهمیت بیشتری را در روند انسانی جامعه دارا می باشد؛ بنأ انسان‌ها در طول زمان سعی به خرچ خواهند داد، تا جو اجتماعی را برای همدیگر پذیری انسان‌ها هموار سازند. بنأ ممکن است در طول زنده گی بشر راه کارهای مناسبی برای ایجاد فضای صلح در یک جامعه پیش کش گردد.

در حالی که اگر یک نگاه به جریان تاریخی بشر داشته باشیم، انسان‌ها از گذشته به این سو پله به پله موانع را برداشته و راه را به ایجاد صلح هموار نموده اند.

فهم و تعریف منازعه

همه انسان‌ها در اصل ویژگی‌های مشترک و نزدیک به هم دارند. از اینکه انسان‌ها در گذر زمان در مقاطع مختلف همزیستی داشته بنا در اکثر موارد نظریات شبیه به هم دارند و روی برنامه‌های زنده‌گی تصامیم مشترک می‌گیرند. اما در عین زمان اختلافات در دیدگاه‌ها هم وجود دارد. وقتی که مردم مشکلی را بایکدیگر در میان می‌گذارند شاید در قدم نخست فکر کنند همه به توافق خواهند رسید. اما این طور نیست تفاوت طبعی بین انسان‌ها باعث می‌شود که بحث به دیدگاه‌های منحصر به فرد هر یک منجر شود. انسان‌ها در جامعه نسبت اشتراک شان در بعضی موارد اختلاف‌های دارند مثلاً: پایگاه قدرت، ثروت، سن، جنسیت و تعلق به یک گروه مشخص اجتماعی، لسانی مذهبی و غیره. این‌ها باعث می‌شوند که مردم در عین وضعیت چیزهای متفاوت می‌خواهند در چنین وضعیت اهداف به هر سمت سو کشانده می‌شود. در نتیجه باعث ناسازگاری‌ها شده شاهد منازعه می‌گردیم. با در نظر داشت تحلیل و

ارزیابی فوق می توان به صورت ساده منازعه را چنین تعریف کرد. منازعه رابطه بین افراد چه به صورت گروهی یا انفرادی که به ناسازگاری های اهداف خویش و قوف داشته باشند منازعات بخشی از هستی ما انسان ها است بناً در تمام سطوح زنده گی ممکن اتفاق بیفتد.

عوامل منازعه در دانشگاهها

شرایط و عوامل ظهور منازعه به شکل و گونه هر منازعه ارتباط دارد. ممکن نیست عوامل یکسان و ثابت را در مورد ظهور منازعات در نظر گرفت اما به صورت کل می توان دونوع منازعه را تشخیص داد که در بین افراد و گروه ها اتفاق می افتد.

الف: منازعه صریح و آشکار این نوع منازعات در سطوح کل بروز می نماید. مانند اختلاف بر سر یک قلمرو، منفعت تجاری، تصاحب یک ملکیت و لذت جویی.

ب: منازعه مخفی یا غیر صریح این نوع منازعه بیشتر جنبهٔ اخفا داشته و از نظر عام مردم پوشیده است و طرفین منازعه به خاطر رسیدن به اهداف شان از راه

کارهای مختلف به گونه خیلی ماهرانه پیش می روند. یعنی می شود منازعه مخفی مقدمه‌ی بر منازعه صریح در بعضی اوقات شود. در هر دو نوع منازعه می شود در ساختارهای فردی انسان شکل گرفته تا ساختارهای اجتماعی کوچک یا بزرگ. گرچند علت‌های منازعه خیلی زیاد است نمی شود به صورت انفرادی در مورد هر کدام آنها بحث کرد اما به گزینه‌های زیر به عنوان علت منازعه به خصوص در سطوح نهادهای آموزشی اشاره نمود.

اجتماع

همه می دانیم که در صورت تنها بودن هیچ نوع منازعه رخ نمی دهد منازعه زمانی هستی می گیرد که انسان با یک فرد دیگر مقابل شود در چنین حالت اجتماع کوچک شکل می گیرد و راه به ظهور منازعه هموار می گردد. با در نظر داشت بحث فوق، اجتماع نخستین علت‌های منازعه است قابل تذکر است که هر قدر اجتماع وسیع تر و تفاوت‌های مذهبی، فرهنگی، هویتی، لسانی و نژادی بیشتر باشد همان قدر احتمال بروز منازعه زیاد است.

از اینکه دانشگاه‌ها خود یک اجتماع انسانی محسوب می‌شوند البته که در آن تفاوت‌های فرهنگی، مذهبی، نژادی، اقتصادی و جنسیتی بیشتر می‌باشد. بدین ملحوظ احتمال بروز منازعات نیز بیشتر است چون اعتماد و خصومت‌های مستمر بین افراد و گروه‌ها در درون دانشگاه باعث بروز منازعه می‌شود. در چنین وضعیتی می‌شود به دو اصل توجه کرد تا از بروز منازعه جلوگیری شود:

۱. بهتر سازی ارتباطات و تفاهم بین گروه‌ها.

۲. ترویج تحمل و تنوع‌پذیری بیشتر در دانشگاه.

گزینه‌های زیر به عنوان زیر مجموعه‌ی در درون اجتماع به ویژه در نهادهای تحصیلی می‌شود به عنوان علت‌های منازعه قلمداد گردد.

مذهب: تفاوت‌های مذهبی در اجتماع به ویژه در نهادهای آموزشی بیشتر منجر به بروز منازعات می‌گردد تفاوت‌های مذهبی حتا در سطح منطقه و جهان نیز باعث بزرگترین کشمکش‌ها و منازعات شده است اگر به صورت کل در نظر گرفته شود. به عنوان مثال: ظهور داعش و جنگ با آنها بخشی از این ماجراها است. جنگ‌های مذهبی و فرقه‌ی در پاکستان، عراق و سوریه نیز بخشی

از منازعات مذهبی به حساب می آیند و حتا جنگ‌های صلیبی نیز جنگ‌های مذهبی قلمداد می گردد.

در سطوح کوچک چنانکه گفته شد، نهادهای آموزشی به عنوان اجتماع نسبتاً کوچک بیشتر شاهد منازعات مذهبی بوده ایم. دانشگاه البیرونی هرچند تا حال شاهد منازعات مذهبی نبوده اما دانشگاه‌های دیگر کشور به ویژه دانشگاه کابل شاهد کشمکش های مذهبی بوده است که حتا تلفات جانی نیز داشته است.

آنچه که می تواند از بروز منازعه در مورد فوق جلوگیری کند همدیگر پذیری و گذشت در بین افراد است. از اینکه در تمام مذاهب و ادیان در مورد صلح به گونه شرافت مندانه بر خورد شده است و صلح در همه ایدیولوژی‌ها در محراق توجه بوده است می شود اهمیت صلح را با در نظر داشت هر مذهب و ایدیولوژی برای دانشجویان در نهاد آموزشی تفهیم نمود.

هویت: فرهنگ برای مردم حس تعلق یعنی هویت فراهم می سازد لیکن در منازعه‌ها احساس مردم از این که آنها کی اند، می تواند تغییر یابد و مواد سوختی شود برای تشدد و درگیری در عین حال نحوه دید دیگران نسبت به آنچه می تواند تغییر یابد. آیا آنها می توانند مستقل از آنچه که دیگران

می‌خواهند آنها چه کسانی باشند یک مفکوره قوی تری را در مورد کیستی خویش انکشاف دهند. موضوع هویت در ارتباط با صلح و اشتغال تا حدی زیادی به موضوعاتی همچون نگرش‌های موجود در جامعه تبعیض، عدالت و هویت شغلی برمیکردد. یعنی اعضای جامعه تحت تاثیر فرهنگ و روابط اجتماعی، نگرش‌ها و باورها متفاوت نسبت به دیگران دارند که در این میان باید بتوانند با تحمل دیگران در محیط شغلی احساس امنیت نموده و هویت صلح با خویشتن را به دست آورند (احمدی، ۱۳۹۳: ۲۷).

برخی از رفتارها و نگرش‌های پیوسته با هویت در چنین موارد باید تحت کنترل باشند. از این که دانشگاه‌ها معمولاً جای است که در آن روابط انسانی متفاوت شکل می‌گیرد یکی آن هویت است. که به گونه وسیع در موارد خاص در احساس انسان شکل می‌گیرد.

یعنی هویت از روابط با دیگران و فرهنگ غالب به شدت تاثیر می‌پذیرد. مثلاً: خانم‌ها که در برابر هویت ابتدایی که توسط فرهنگ ناپسند به او منسوب شده باید با دیگران مبارزه کنند.

هم چنان کسانی که به گروه‌های نژادی یا اقلیت‌های قومی متعلق اند در سراسر جهان در مکان‌های عمومی در معرض فرایند مشابهی قرار می‌گیرند. که توسط گروه اکثریت که تمایل دارند تا هویتی را مبتنی بر رنگ و پوست و با ویژگی دیگرشان بر آنها تحمیل کنند.

با وجودیکه مردم باید در حس کیستی‌شان با جرئت شوند تا دیگران هویتی را بر آنها تحمیل نتوانند. اما با آنهم اگر چنین فرامین در دانشگاه توسط مرجع آموزش داده شود مفید خواهد بود.

فرهنگ: فرهنگ این گونه تعریف شده است. ویژه از عملکردها و ارزش‌های مشترک در بین مردم که در بافت خاص زندگی می‌کنند. فرهنگ یک فراورده شریکی و جمعی است که کنش‌ها را فراهم می‌کند تا عمل دیگران را در برابر آن ارزیابی کنیم فرهنگ چیزی نیست که ما آن را هنگام به دنیا آمدن داشته باشیم بلکه ما آنرا در جریان طفولیت و جوانی خود از پدر و مادر بزرگترها، آموزگاران، رهبران دینی و رسانه‌ها می‌آموزیم. چنین است که فرهنگ ایستا نیست با وجودی که گاهی به نظر می‌رسد که چنین باشد ولی فرهنگ با گذشت زمان از طریق اثر گذاری درونی و بیرونی تغییر می‌کند.

وقتی که با منازعات روبرو می‌شویم فرهنگ به گونه‌ی عاملی ظهور می‌کند. فرهنگ راه‌های عملکرد روش‌های ارتباط مان با دیگران و حتا نحوه‌ی فکر و برداشت‌ما از وقایع ماحول را تعیین می‌کند بافت‌های فرهنگی به نحوی در منازعات دخیل اند، ارتباط اجتماعی توسط فرهنگ صورت گرفته و از آن متأثر می‌شود.

چنانچه گفته شد دانشگاه‌ها و نهادهای آموزشی دیگر مکانی است که در آن افراد با فرهنگ‌های متفاوت آموزش می‌بینند ممکن است از شیوه‌های ارتباطی متفاوت بر خوردار باشند لیکن در عین حال از شناسایی آنها عاجز باشند. در این صورت باید راه‌های متفاوتی جستجو کرد که از طریق آنها اختلاف نظرهای فرهنگی دانشجویان را باید برای شان تفهیم نمود در غیر آن احتمال بروز منازعه وجود دارد. در سطوح دانشگاهی باید افراد بیاموزند که چگونه اختلاف نظر فرهنگی را به شیوه‌ی به کار گیرند که موجب وخیم شدن منازعه نگردد. در دانشگاه‌ها که در برنامه درسی تفکیک جنسیتی وجود ندارد از لحاظ فرهنگی غالباً بسیار به صورت متفاوتی افهام و تفهیم صورت می‌گیرد. کار روی ارتباط گیری به صورت پویا و مداوم مخصوصاً از نظر تفاوت جنسی

باید صورت گیرد. تا از منازعات در سطوح علمی و دانشگاهی در امان بود.

ورنه سو تفاهم فرهنگی خیلی از مشکلات را در دانشگاه به بار خواهد آورد

جنسیت: جنسیت یکی از پایه‌های اساسی روابط بشریت است. نوع بشر مذکر

یا مونث به دنیا می‌آیند. ولی می‌آموزند پسر و یا دختر اند و با بزرگ

شدن مرد و زن می‌شوند و بر آنها آموختانده می‌شود که چگونه رفتار ها و

نگرش ها ، نقشها و فعالیت ها برای شان مناسب است . و چگونه با دیگران

ارتباط بر قرار کنند. رفتارهای فوق هویت جنسیتی را شکل داده و نقش جنسیت

را معین می‌سازد.

هرچند از لحاظ جنسیتی به صورت ثابت نمی‌توان نقش‌های مردانه و زنانه را

تعین کرد اما با در نظر داشت بافت‌های مذهبی و فرهنگی یک جامعه می‌توان

نقش‌های جنسیتی را در نظر گرفت، چون نهادهای آموزشی در مقطع دانشگاهی

در افغانستان به صورت کل از لحاظ جنسیتی مختلط اند. احتمال بروز منازعات

با در نظر داشت بحث فوق بیشتر است.

این در حالی است که منازعات خشونت آمیز در اکثر موارد بعد جنسیتی دارد.

در حالی که زنان گروه اقلیت نیستند ولی جایگاه تابع بودگی شان. دسترسی

محدود شان به حوزه عمومی و حاشیه نشینی اجتماعی باعث شده است که به گونه از حق مساوی محروم دانسته شوند. در چنین وضعیتی نهادهای مربوط توجه جدی را در مورد تفاوت جنسیتی در نهادهای آموزشی به خرج دهند راه کارهای مناسب را هم از لحاظ نظم اکادمیک و اداری در نظر بگیرند؛ تا برتری جنسیتی در نهادهای آموزشی تقلیل یابد. از یک طرف از بروز منازعات جلوگیری می شود و از طرف دیگر به یک بخش عظیم از کتله بشری که همانا زن است تحقق عدالت صورت گیرد (فیشر، ۱۳۹۱: ۴۴).

قابل تذکر است که همه ی آشوب و منازعه را باید د ساختارهای اجتماعی پیش بین باشیم چون منازعه پیش می آید و تغییرات در زنده گی بوقوع می پیوندد. آنچه لازم است مدیریت حل منازعه است که به خشونت تبدیل می شود (داچرتی، ۱۳۹۱: ۳).

بستر سازی صلح در دانشگاه

تعلیمات صلح معلومات، باورها، ارزشها و قابلیت های سلوکی را تدریس می کند که برای حل و فصل منازعات بدون خشونت ضرورت می باشد و ایجاد

روابط مفید متقابل دو جنبه هماهنگ را اعمار و ایجاد می کند (احمدی ، ۱۳۹۳ : ۱۰۲).

بسترسازی صلح یک از گزینه‌های مثبت و با ارزش کنش‌های انسانی است که در تمام ابعاد زندگی باید عملی شود از اینکه انسان یک موجود اجتماعی است و همیشه با مسایل مختلف اجتماعی مواجه است بناً ذهنیت صلح در تمام عرصه‌های زنده گی برایش تزریق گردد.

از همه مهمتر نهادهای آموزشی که مورد بحث ما است که به صورت مداوم باید تلاش صورت گیرد تا فرهنگ سازی صلح در راس تمام فعالیت‌ها در نظر گرفته شود. زیرا برای صلح پایدار به همچو یک فرهنگ یعنی بستر سازی صلح در دانشگاه ها نیاز اساسی است. با این همه، ارزش های ذیل می توانند گزینه خوبی برای زدودن منازعه و خشونت در دانشگاه باشند.

اعتماد سازی: اعتماد سازی میان گروه‌ها مختلف افراد در یک جامعه از بارزترین فعالیت‌ها در راستای بستر سازی برای صلح و حل منازعه است. اعتماد مفهوم کلیدی در روابط جمعی افراد و گروه به حساب می آید اعتماد در روابط افراد نقش قاعده و ثابت را بازی می کند و جود تقویت اعتماد در یک جامعه

برای تامین صلح و تقویت فرهنگ صلح از اهمیت خاص برخوردار است. در دانشگاه‌ها نیاز است در میان افراد به ویژه در بین دانشجویان باید اعتماد ایجاد گردد تا از بروز منازعات جلوگیری شود.

همدیگر پذیری: مدارا و دیگر پذیری یک فضیلت بزرگ اجتماعی به حساب می‌آید. برای ایجاد صلح نیاز است که هم‌دیگر پذیری وجود داشته باشد مدارا به مثابه ارزش و فضیلت رفتاری و اجتماعی افراد حامل این انگیزه و نیت است. که اگر قرار است ما زنده گی کنیم و یک زندگی اجتماعی داشته باشیم باید هم‌دیگر پذیر باشیم. مدارا ضمن ارزش و فضیلت اجتماعی و اخلاق، مشق تمرین است که افراد آن را در روابط و مناسبات اجتماعی خود به منظور داشتن یک جامعه صلح آمیز به کار می‌برند. زیرا صنف بندی کردن مردم و داوری کردن در مورد شان خشونت را ترویج می‌کند چون خشونت به طور چشم‌گیر در فرهنگ‌های که مردم در آنها بر حسب نیازها انسانی فکر کنند نسبت به فرهنگ‌های که در آن افراد یک دیگر را به حیث خوب و بد لقب می‌زنند کمتر است (روزنبرگ، ۱۳۹۳: ۱۵).

آنچه گفته شد؛ اهمیت و نقش هم‌دیگر پذیری برای رسیدن به یک جامعه صلح آمیز مرفه و آرام تمثیل می‌کند از اینرو فرهنگ صلح ایجاب می‌کند تا پیش از همه شرایط هم‌دیگر پذیری باید ایجاد شود. باید گفت که دانشگاه‌ها از این‌که دانشجویان با تفاوت فرهنگی متفاوت دارند. نیاز است تا هم‌دیگر پذیری به نحوی برای شان تفهیم شود تا از حسادت و شرارت در درون دانشگاه‌ها جلوگیری شده و شاهد منازعات نباشیم.

بخشش: عفو و بخشش از اهمیت کلیدی در تامین صلح برخوردار است. عفو و بخشش از مفاهیم اساسی انسانی اند که نه تنها در دین مبین اسلام به آن تاکید شده است بلکه پی‌شینه و ریشه آن به یونان باستان به اندیش‌مندان چون افلاطون و ارسطو می‌رسد؛ البته بخشایش و عفو مجرمان در صورتی می‌تواند اصالت داشته باشد که مجرمان ندامت از جرم و خطاهای خود نمایند و از افراد جامعه به ویژه متضررین پوزش بخواهند. عفو رهای از زیر بار تلخی را پیشکش می‌کند این به معنای توقف کند و کاو برای عدالت نیست بلکه رهایی چرخه انتقام و کینه توزی است (یودر، ۱۳۹۱: ۷).

تقویت همبستگی: همبستگی حس مشترک جمعی برای پذیرش مسئولیت‌های جمعی و عمومی و هم برای هم‌کاری مشترک یکی از شرایط دیگر برای تامین و تحقق صلح به حساب می‌آید. همبستگی اصطلاح کلیدی در مطالعات اجتماعی صلح و منازعه است و از همبستگی رابطه نزدیک با مفاهیم چون وحدت، انسجام، یگانگی و همکاری به وجود می‌آید. همبستگی ضمن اینکه اسم رابطه شبکه‌ای افراد است صفت همیشگی و مشترک نیز است. به این منظور که افراد یک جامعه برای رسیدن به هدف مشترک آگاهانه به ایجاد روابط و مناسبات مسالمت آمیز دست می‌زنند. همبستگی نه تنها ویژگی است که افراد و گروه‌های متعدد را در کنارهم نگه می‌دارد که در عین حال خود نیز سرمایه اجتماعی محسوب می‌شود.

توجه به سرمایه اجتماعی در دانشگاه‌ها تلاشی است برای زمینه‌سازی فرهنگ صلح، از همین جهت است که در پهلوی دیگر موازین ارایه شده، همبستگی نیز به عنوان یکی از مولفه‌های اساسی در ایجاد و تامین عدالت اجتماعی در نهادهای آموزشی به حساب می‌آید.

ایجاد حس و تعلق شهروندی: از این که نهادهای آموزشی به خصوص دانشگاه‌ها در کشور مملو از دانشجویان هستند که این دانشجویان متشکل از گروه‌ها و اقوام مختلف می‌باشند بناً داشتن حس شهروندی در بین، آنها یک نیاز مبرم تلقی می‌گردد مفهوم تعلق شهروندی به یک کشور و دولت زمانی اهمیت پیدا می‌کند که در درون قلمرو دولت ملت‌ها بر خوردهای مختلف با شهروندان صورت گیرد.

آنچه که قابل توجه است این که تعلق به شهروندی به یک کشور حس مالکیت و مشارکت دایمی را برای افراد و شهروندان در آن کشور بوجود می‌آورد به هر صورت تعلق شهروندی در یک مجتمع آموزشی این حس را به وجود می‌آورد که هیچ فرد گروه و دسته اجتماعی حاشیه نشین نیست و هر فرد به اساس قاعده حاکم بر روابط اجتماعی برابر است و هم از فرصت‌های مساوی برخوردار می‌باشند.

با در نظر داشت بحث فوق این امر یکی از موارد مهم در فرهنگ سازی برای صلح در یک جامعه به ویژه در نهادهای آموزشی به شمار می‌رود. در صورت

توجه به این موضوع می‌توان فرهنگ و مناسبات صلح آمیز را بوجود آورد که در آن هیچ زمینه برای رشد شورش‌گری بر خشونت و منازعه نیست.

نتیجه‌گیری

در جریان این مقاله آنچه را که یافتیم این است که منازعات ویژه جوامع کلاسیک نیست بلکه منازعه بخش لاینفک زندگی بشر است. که به صورت خود آگاه یا نا خود آگاه اتفاق می‌افتد. از اینکه انسان‌ها یک جامعه با در نظر داشت ارتباط تنگاتنگ اجتماعی، ناگزیر هستند که روی مسایل زندگی شان فکر کنند. اینکه چگونه زندگی کنند حتا چطور می‌شود که زندگی دیگران را علی‌الرغم آن که آسیب نزنند خوب بسازند.

با در نظر داشت بحث فوق، روی مسایل زندگی خود باید فکر کنند راه کارهای را برای سازندگی آن در پیش گیرند بایستی در چنین حالت گاهی وقت با هم‌نوع خود یعنی انسان دیگر روبرو می‌شوند که این باعث بروز منازعه می‌گردد. که در چنین حالت منازعه باید به گونه عاقلانه و آگاهانه از بین برود. که نتایج آن مثبت گردد که چنین چیزی ممکن است. یعنی در حقیقت منازعات آگاهانه به خاطر جستن حقیقت خیر است، نه خشونت جاهلانه.

در سطح دانشگاه نیز منازعات اتفاق می افتد آنچه که مهم است مدیریت منازعه است که نباید به خشونت تبدیل شود. به طور مثال: یک صنف درسی از درس یک استاد راضی نیست ممکن دانشجویان رغبت به همان ساعت درسی نداشته باشند و یا از استاد به مسوولان شکایت نمایند، در چنین وضعیت منازعه شکل می گیرد. اینجا است که مدیریت لازم دارد تا این منازعه به خشونت تبدیل نشود. در چنین وضعیت باید به صورت همه جانبه روی منازعات فکر شود تا از آن در دانشگاه‌ها جلوگیری گردد.

موارد که در این مقاله به عنوان اساسی ترین عوامل منازعه اشاره شده است را باید در سطح دانشگاه زیر نظر داشت و هم‌چنان به گزینه‌های که به عنوان بستر سازی صلح پیشنهاد شده است را هم نباید فراموش کرد و در عملی ساختن آن باید کوشید؛ آنگاه که است دانشگاه بدون خشونت خواهیم داشت.

منابع و ماخذ

- احمدی، جعفر (۱۳۹۳). **نقش اشتغال در اعمار صلح** ، چاپ اول ، کابل:
- دیپارتمنت مطالعات صلح پوهنتون کابل .
- حسرت، محمد حسین (۱۳۹۲) . **آموزش صلح** ، چاپ نخست ، کابل:
- انتشارات دهکده.
- رورنبرگ، مارشال (۱۳۹۳). **مفاهمه بدون بدون خشونت** ، مترجم نورالله نوایی، چاپ نخست ، کابل: انتشارات دهکده .
- فیشر، سیمون (۱۳۹۱) . **کار با منازعه** ، مترجم رحمان علی جاوید ، چاپ اول ، کابل : انتشارات صبور.
- واچرتی، جن سمیر (۱۳۹۱). **مذاکره استراتژیک** ، مترجم نوالله نوایی ، چاپ وال، کابل : انتشارات دهکده .
- یودر، کارولین. (۱۳۹۱). **التیام روان زخم** ، مترجم نورالله نوایی ، چاپ اول، کابل : انتشارات صبور.

د سولې په رامنځته کېدو کې د ځوانانو او علمي کدرونو ونډه

پوهنمل فهيم بهير

د ژبو او ادبياتو پوهنځی، د البيروني پوهنتون

لنډيز

ځوانان او علمي کدرونه په ټولنه کې ځانگړی نقش لوبوي، د تاريخ په اوږدو کې همدوی د ټولنيزو ستونزو پر وړاندې مبارزه کړې ده او د دوی ليد لوري او فعاليتونه و، چې خپله ټولنه يې د پرمختگ او هوساينې په لور کارلې ده.

په هره ټولنه کې د سولې په رامنځته کېدو کې ځوانان او علمي کدرونه ځانگړی رول لري، په دې معنا چې دوی د خپلو فردي او ټولنيزو فعاليتونو په اساس د ټولني د بيلابيلو وگړو او برخو سره ټولنيزې اړيکې لري چې د همدې اړيکو په اساس کولای شي خپل ليد لوري هغوی ته وړاندې کړي. همدا ډول د دوی په فعاليتونو سره د ټولني په عامه ذهنيت کې د هرې مسلې پر وړاندې يو نوی بدلون رامنځته کېږي. کله چې دوی هغه پيغام درک کړ او بدلون يې رامنځته کړ؛ نو له ټولني څخه خپله د تاوتريخوالي اړونده مسایل او جگړه مخه اړوي او پر ځايي سوله، تفاهم ، مينه ، يوالي ځای نيسي.

که موږ غواړو په خپله ټولنه کې تلپاتې سوله رامنځته کړو نو په دې برخه کې بايد ځوانانو او علمي کدرونه ته ونډه ورکړل شي او که چېرې دوی د

سولې راتګ د خپل د یو ستر مسولیت موخه وګڼې نو لږې نه ده چې په هېواد کې تلپاتې سوله رامنځته شي.

سریزه

که چېرې کومه ټولنه له تاوتریخوالي او جگړو سره مخ وي، نو هلته پرمختګ او هوساینه نه وي. په داسې ټولنو کې وګړي له ګڼوټولنیزو ستونزو او برباديو سره مخ وي. نو هره ټولنه سولې ته ستره اړتیا لري، نو د دې ستر هدف په رامنځته کېدو کې د ټولني ګڼ اړخونه خپل رول لوبوی شي، خو د ځوانانو او علمي کدرونو برخه تر نورو درنه ده.

ځوانان او علمي کدرونه هغه څوک دی، چې د نړۍ تاریخ یې زرینه کړی دی، چې د دوی فعالیتونه، عملي هڅې، تیوري او ګڼ نور اړخونه د یوې ټولني په پرمختګ او بدلون کې اساسي رول لوبوی شي. اوسمهال زموږ په ټولنه کې ګڼ شمېر ځوانان او علمي کدرونه په مهمو دولتي او غیرې دولتي ادارو او برخو کې فعالیتونه کوي، چې زموږ د ټولني هر پرمختګ د دوی له فعالیتونوسره تړلی دی. نو دوی کولای شي چې په خپلو فردي او ټولنیزو فعالیتونو کې داسې لارې چارې پر مخ یوسي تر څو د ټولني په وګړو کې یو ستر بدلون رامنځته شي او دا بدلون په هېواد کې د جګړې، کرکې، بډیو او ګڼو نورو ناوړینونو مخه ونیسي او پر ځای، سوله تلپاتې میلمنه شي.

ځوانان او علمي کدرونه له ټولني سره ډېرې نژدې او ګڼې اړیکې لري، چې د همدې لارې کولای شي چې خپل پیغام د سولې په اړه او د سولې ګڼ شمېر ارزښتونه له دوی سره شریک کړي او د ټولني وګړي د همدې اخیستنو په اساس په خپله عامه ذهنیت کې یو بدلون ویني چې دا بدلون د دوی ګڼ ټولنیزې ستونزې حلوي. د دې کار له پاره باید ځوانان او

علمي کدرونه د علمي، فرهنگي، تعليمي او نورکمپاينونو او رسنيو د لارې عملي هڅې هم پيل کړي دا ټولې هڅې په ټولنه باندې خپلې اغېزې شيندي او هغه هف(سوله)، چې د ټولو وگړو ارمان دی ورته په اسانۍ سره رسيدای شو.

د څېړني اهميت او مېرْميت: په دې څېړنې سره هغه لارې چارې بنودل شوې دي، چې ځوانان او علمي کدرونه کولای شي په ټولنه کې د سولې د رامنځته کېدو په اړه اساسي رول ولوبوي. د ځوانانو او علمي کدرونو د رول اړخونه هم په کې څرگند شوي دي.

د څېړني موخه(هدف):

ځوانانو او علمي کدرونو ته د هغه ادارو پاملرنه، چې هغوی د سولې د راوستو په اړه هڅې کوي. همدا ډول د سولې د رامنځته کېدو په اړه د ځوانانو او علمي کدرونو د نقش څرکندتيا او د دوی پاملرنه خپل ملي مسوليت ته، تر څو مو په ټولنه کې د سولې لمر راوڅېږي.

د څېړني فرضيه: ځوانان او علمي کدرونه کولای شي په ټولنه کې د جگړو او تاوتريخوالي مخه ونيسي او د خپلو فردي او ټولنيزو فعاليتونو د لارې سوله رامنځته کړي.

د څېړني پوښتني:

۱. ايا ځوانان او علمي کدرونه کولای شي د خپل ټولنيز فعاليت د لارې د

تاوتريخوالي مخه ونيسي؟

۲. ایا ځوانان او علمي کدرونه د فردي فعاليت د لارې سوله تامينولی شي؟

د څېړنې مېتود: هره ليکنه د خپلې موضوع په تړاو ځانگړی مېتود لري، خو د دې مقالې په ليکلو کې زياتره کتابتوني، تشریحي او تحلیلي مېتود څخه کار اخيستل شوی دی. د تحليل برخه د ټولني دعيني وضعیت څخه اخيستل شوې ده او په پای کې په دې اړه يوه سروې هم تر سره شوې ده.

د څېړنې تاريخي پس منظر: د ځوانانو د رول په اړه چې په ټولنيز بدلون کې څومره ونډه لري، په دې اړه د نړۍ په کچه د لويو وچو او هېوادونو په اړه د ځوانانو د رول په اړه ليکنې شوې دي. همدا ډول په اسلامي او سياسي سرچينو کې هم د ځوانانو اهميت باندې بحثونه شوې دي او د ځوانانو او علمي کدرونو رول د رنسانس په بدلون کې لا څرگنديږي خودا چې د سولې د رامنځته کېدو په اړه د دوی په رول بحث شوی وی تر دې دمه دا لومړنی مقاله ده چې په دې اړه ليکل شوې ده.

د مقالې اصلي متن:

هره ټولنه که غواړي د پرمختگ تر درشله ورسېږي؛ نو سولې ته اړتيا لري. کله چې د پرمختگ خبره يادو؛ نو ښه امنيت، د ښونې او روزنې زده کړه، ښه اقتصاد، ښه روغتيايي خدمتونه او د يوې ټولنې گڼ نور پرمختگونه او سوهلتونه د سولې سره تړاو لري. د سولې د رامنځته کېدو په اړه زموږ په هېواد کې اوسمهال گڼ شمېر ادارې او ټولني کار کوي، چې

هره برخه د سولې د رامنځته کېدو په لار کې خپل ځانګړی نقش لوبولی شي؛ خو ځوانان او علمي کدرونه هغه څوک دي چې په دې برخه کې یې له نورو څخه تله درنه او اساسي رول لوبولی شي.

ځوانان او علمي کدرونه د ټولني مهمه برخه ده، د تاریخ په اوږدو کې هم دوی ځانګړی رول لوبولی دی، د نړۍ په کچه مهم بدلونونه، پرمختګونه د دوی له خوا رامنځته شوي دي. همدا ډول د ځوانانو د لارې په ټولنه کې یو فکر او شعور رامنځته شوی دی، چې وروسته یې لمن ورځ تر بلې پراخه شوې ده. د اوسني ساینس او ټکنالوژۍ په پرمختګ کې هم ځوانان او علمي کدرونه ځانګړی نقش لري. د سولې د رامنځته کېدو په اړه هم د دوی لید لوري، فعالیتونه ګټور ثابتیدای شي.

اوسمهال د نړۍ په کچه افغانستان له هغه هېوادونو څخه ګڼل کېږي، چې خلک یې هره ورځ دردونه او کړاونو ویني، د جګړې سیوری پرې خور دی او د څو کلونو راهیسې یې وګړې هڅه کوي چې سوله رامنځته شي. زموږ د هېواد جګړه، ناخوالې او تاوتریخوالی بېلابېل عوامل لري، خو په جګړه کې ټول وګړي (عام وګړي) له ګڼو مالي او ځاني زیانونو سره مخ شوي دي. د دې تر څنګ کله چې په یوه ټولنه کې سوله نه وي او جګړه روانه وي؛ نو هلته د پرمختګ مخه هم ډب وي. د دې ستونزې د حل له پاره ځوانان او علمي کدرونه کولای شي د بېلابېلو لارو له امله هغه فعالیتونه په کار واچوي چې له امله یې جګړه مخ اړه وي او په دې هېواد کې سوله رامنځته کړي.

د تېرو اولسو کلونو را پدېخوا په هېواد کې ځوانانو تحصیل ته مخه کړې، په پوهنتونونو او نورو علمي مرکزونو کې یې زده کړې وکړې، اوسمهال د هېواد په مهمو دولتي او غیرې دولتي ادارو کې دندې لري، دوی زیاتره لوی ټولیز فعالیتونه تر سره کوي، چې د دې ټولو لارو چارو په اساس کولای شي د سولې د رامنځته کېدو په اړه هڅه وکړي او یو لوی بدلون رامنځته کړي. د سولې د رامنځته کېدو په اړه د ځوانانو او علمي کدرونو نقش په لاندې کرښو کې څېړو:

فردی او ټولیز فعالیتونه:

ځوانان او علمي کدرونه اوسمهال په دولتي او غیرې دولتي ادارو او نورو مهمو برخو کې فعالیتونه لري، چې د دوی هر فردی او ټولیز فعالیت کولای شي د سولې په رامنځته کېدو کې اساسي رول ولوبوي. ځوانان او علمي کدرونه له ادارو، ټولنو، سازمانونه او نور بستیزو ادارو سره اړیکه لري، چې ټولنه هم د یو تار په اساس له یادو برخو سره تړل شوې ده، نو د ځوانانو او علمي کدرونو فعالیتونه د سولې د رامنځته کېدو په اړه اغېزناک تمامېږي.

د نمونې په توګه همدا اوسمهال ډیری ځوانان په رسنیو کې کار کوي، په عدلي او قضایي ادارو کې دندې لري. که یو ځوان ژورنالست په انفرادي بڼه داسې خپرونه جوړه کړي چې له امله یې په ټولنه کې د تاوتریخوالی مخنیوی وکړي، یا ګټورې لارې او مشورې وړاندې کړي. همدا ډول په دې پروګرام یا خپرونه کې په ټولیز ډول مهم شخصیتونه او هغه کسانو ته

بلنه ورکړې چې په ټولنه باندې ځانگړی اغېز ولري نو طبعاً د ټولني په عامه ذهنيت باندې تاثير کوي او بيا د جگړې پر ځای د تفاهم لارې ته مخه کوي. همدا ډول زموږ هغه ځوانان چې په عدلي او قضايي برخو کې فعاليت کوي، دوی کولای شي پرته له قومي، ژبني، سمټي، حزبي يا دې ته ورته نورو اړخونو ته هيڅ پاملرنه ونه کړي؛ بلکې د حق او د مظلوم پلوي وکړي دا برخه هم کولای شي د ټولني په افرادو کې يو لوی بدلون رامنځته کړي.

د دې تر څنګ اوسمهال د هېواد په هر گوټ کې په لسگونه ځوانانو او علمي کدرونو له خوا ټولني او سازمانونه جوړ شوي دي، چې ډيری مهال دوی ټوليز فعاليتونه تر سره کوي. د هېواد د مهمو ورځو په مناسبت غونډې او پروگرامونه جوړه وي، همدا ډول د يوې راپېښې شوې ستونزې په اړه کمپاينونه تر سره کوي. اوسمهال خو د هلمند ولايت څخه د ځوانانو له خوا د سولې يو کاروان کابل ته او بيا تر مزاره پورې ورسېده چې دوی له ځان سره د سولې پيغام لېږدوه. حتی دوی څو ځلې وغوښتل چې د حکومت د مخالفينو سره هم مخامخ خبرې اترې وکړي چې د ځوانانو داسې فعاليتونه کولای شي په هېواد کې سوله رامنځته کړي.

د دکسون په اند رښتيني کاميابي په سوله کې ده، نه په جنګ کې. همدا ډول بنجامين فرانکلين وايي: « هېڅ جنګ ښه او هيڅکله سوله بده نه ده » (وزيري، ۱۳۹۴: ۱۹۸).

په زړتوب کې د سولې د پېژندنې په اړه د هند د عدم تشدد د مبارزې بنسټگر مها تما گاندي نظر را اخیستل شوی: « هر ځای چې ظالم ظلم وکړي او مظلوم یې پر وړاندې ونه شي درېدلې، نو هلته سوله نشته» (رحماني، ۱۳۹۵: ۴۹).

د نړۍ په نورو هېوادونو کې ادارې او اړونده مسولین او مطبوعات هڅه کوي چې د هېوادوالو ناخوالې له منځه یوسي او د هېواد د وګړو په منځ کې داسې احساس رامنځته کړي چې د دوی تر منځ د سولې او پرمختګ سبب شي. په دې اړه په گنج اونیزې کې لیکل شوي دي: « رښتني خو د نړۍ په نورو هېوادونو کې هم شته، هغوی هڅه کوي چې داسې خپرونې ولري، چې د ژوند د درس او عبرت رنگونه خپل ولس ته ور وبښي، تر څو نوی نسل په اسانۍ سره وکولای شي خپلې ځوانې هیلې تر لاسه کړي او په عیني ژوند کې بریالیتونه وګټي او د عمر په تېرېدو سره په دوی کې د وطن پالنې، ملي ګټو، خپل کلتور، د هېواد د ابادۍ، په هېوادوالو زړه سوي، د نوي پرمختګ احساس په ځان کې وروزي او دوی هم په کامیابۍ سره ډېر څه د خپل ژوند او راتلونکي نسلونو له پاره کوي چې په پایله کې یې یوه نیکمرغه ټولنه رامنځته کړي وي؛ خو زموږ یو شمېر سیاستوال، یا زموږ د اوسني وخت یو شمېر مشران اوس هم چې کله په تلویزیوني خپرونو کې میلمانه وي، د دې پر ځای چې خپل دولت او خپلو خلکو ته ښې مشورې ورکړي؛ بلکې زیاتره هره مسله داسې څېړي چې د هېواد والو په منځ کې نفاق خپور کړي. د هېواد والو په زړونو کې د نفرت تخم شیندي او همدا

درس خپل نوي نسلونو ته په ميراث پريږدي؛ نو بيا به په ميليونونو هېوادوال په داخلي جگړو کې وژل کېږي.» «بهر، ۱۳۸۹: ۳».

همدا ډول چې ځوانان او علمي کدرونه په مهمو علمي مرکزونو کې فعاليت کوي، په ځانگړي توگه په پوهنتونونو او دارالمعلمينو کې يا نور علمي ادارو کې په دې مرکزونو کې د هېواد د بېلابېلو سيمو ځوانان برخه لري، چې د تدريسي، فرهنگي او علمي پروگرامونو د لارې علمي کدرونه کولای شي د هغوی په ذهن، سلوک او چلند کې لوی بدلون رامنځته کړي او د بېلابېلو لارو چارو په اساس دوی ته داسې انگيزه ورکړي چې د جگړې پر ځای د يوې د منلو، د تفاهم، ورولی او د سولې احساس دوی کې غزونې وکړي او بلاخره دوی کولای شي په يو لوی قوت يا لوی حرکت باندې تبديل شي چې دوی بيا هم په فردی او ټوليز فعاليتونو کې همدا احساس وپالې او په پایله کې سوله تامين او د جگړې، کرکې لمن د دوی له سيمو څخه ټوله شي.

د دې هدف ته د رسېدو له پاره او په نويو ځوانانو کې د داسې انگيزې رامنځته کېدلو بڼه منبع علمي او اکاډميک مرکزونه دي؛ ځکه دلته ځوانان د خپلو استادانو له خوا ډېر څه زده کولای شي چې د دوی په فکر او سلوک کې لوی بدلون رامنځته کوي. په داسې چاپيريال کې ځوانان ډېر څه د کسب د لارې خپلوي په دې اړه ليکل شوي دي: « بڼه اخلاق او بڼه چلند د ځينو انسانانو په فطرت کې په طبيعي ډول خلق شوی وي، چې دوی له پيل څخه سخي، رښتيني، با جراته او د بڼو اخلاقو لرونکي وي.

کوم انسانان چې دا ځانگړنې په خپل وجود کې ولري " نو بيا په ټولنه کې بڼه پرمختگ کولای شي.

ځينې داسې کسان هم شته چې په فطرت کې يې پورتنۍ ځانگړنې نه وي؛ خو بيا په ټولنه کې له نورو وگړو څخه همدا ډول د بڼو يې او روزنې لارې بڼه اخلاق او نورې ځانگړنې تر لاسه کولای شي. « درانی، ۱۳۹۴:۴۲ ».

نو له پورتنیو کرښو څخه دا پایله اخلو چې په علمي او تعليمي مرکزونو کې نوي ځوانان په ذهني يا فکري لحاظ ډېر څه درک کولای شي او د خپل راتلونکي په اړه د تفکر کولو لړۍ له همدې ځايه پيلوي. په دې اړه څېړندوی محمد فاضل شريفی ليکلي دي: « ... نور د ځوانۍ په دوران کې وي او خپل ځان د ماشومتوب د دورې او هغې نړۍ تر منځ، چې په لويانو پورې اړوند ده، په معلقه بڼه ويښي، يعنې له دې سره خپل توپير د لويانو له نړۍ سره درک کوي، خو په دې موضوع هم پوهېږي، چې د ماشومتوب له نړۍ څخه لرې کېږي. له همدې امله هغه تمايل او علاقه لري چې د خپل عمر په نسبت پورته ټوپ ووهي. او د لويانو د نړۍ په لور گام واخلي. په دې دوره کې د هغه تفکر تر ډېره بريده په عقل او منطق ولاړ وي، د زمان او مکان په پېژندنه کې يې درک پياوړی شوی دی او اوس نه غواړي چې د لحظو په محدوده کې فکر وکړي، يعنې د خپلې يوې راتلونکې لحظې په اړه فکر وکړي، بلکې غواړي د کلونو په اړه فکر وکړي او د خپل ژوند راتلونکي کلونه په خپل نظر کې مجسم کړي او خپلو راتلونکو هيلو ته د رسېدو په اميد هڅه کوي. د تنکي ځوان خوبېږي چې د هرې

موضوع او مسالې په اړه په خپله مستقله توگه فکر وکړي او هيڅ شی هم بې دلیله ونه مني. همدا رنگه هغه دې ته چمتو کېږي، خو له هغو ډول موضوعگانو سره چې هغه د انسانانو په ژوند کې منځ ته راځي يا موجودې دي، مقابله وکړي «شريفی، ۱۳۸۹: ۱۲».

ټولنيزې اړيکې:

ځوانان او علمي کدرونه د ټولني د نورو وگړو په پرتله ډيری ټولنيزې اړيکې لري چې دا عامل هم کولای شي د سولې په تامين کې فعاله ونډه ولري. اوسمهال د افغانستان يو شمېر رقيب هېوادونه او ډلې هڅه کوي چې په دې هېواد کې ستونزې رامنځته کړي. کله د حزب په نوم کله د مذهب کله بيا ژبنیو او سمې مسایلو ته هم لمن وهي. هغه کسان چې په همدې مسایلو کې بې شخصي گټې نغښتې دي همدې نقطو ته اور پوه کوي تر څو د دوی گټې خوندي پاتې شي. د همدې عواملو د لارې په وروسته پاتې هېوادونو کې نارمې رامنځته کېږي، د ښه نظام پر ځای انارشيزم خپريږي. د دې ستونزو په کمولو کې ځوانان او علمي کدرونه ځانگړی نقش لري، چې دوی د بېلابېلو سيمو له ځوانانو او اوسیدونکو يا مخورو سره ښې اړيکې لري او د دوی اړيکې زیاتره د صميمیت او دوستۍ په فضا کې وي؛ نو ځوانان د همدې اړیکو په اساس کولای شي د بيلابيلوسيمو تر منځ ناندري، ناخوالي، بدۍ او گڼې نورې ټولنيزې ستونزې چې د کرکې، نفرت او تاوتریخوالي په لور حرکت کوي مخنیوی وکړي. د ځينو رسنيزو ادارو او علمي مرکزونو د لارې هم څرگنده شوې ده چې د همدې ټولنيزو اړیکو په

اساس د جگړې د ښکېلو خوا و تر منځ به ځینوسیمو کې ستونزې حل شوې دي؛ نو د سولې د رامنځته کېدو له پاره باید د ځوانانو او علمي کدرونو دا ځانگړنه باید ښه قوي شي، وبالل شي او په پایله کې یوې لویې او دایمې سولې ته لار پرانیستل شي. په همدې اړه مترلینګ د انساني سلوک تر سرلیک لاندې وایي: « هغه مینه چې انسان یې له نورو سره کوي باید د یو لوړ ځایه سرچینه ولري، یانې خلکو ته دې د عشق له نظره وگوري خپل شفقت او ترحم دې د مینې په اساس رامنځته کړي » «الفت، ۱۳۸۴: ۵۱».

د مسولیتونو موخه:

د ځوانانو او علمي کدرونو د مسولیتونو یو ستر هدف ټولني ته خدمت کول دي یا دوی هڅه کوي چې خپله ټولنه د پرمختګ تر درشله ورسوي. جگړه ورانې او بربادې رامنځته کوي؛ نو ځوانان او علمي کدرونه د خپلواکسازي مسولیتونو څخه باید دا وگڼي چې د سولې د تامین په اړه خپلې هلې ځلې گړندی کړي. کله چې په یو هېواد یا ټولنه کې سوله نه وي او جگړه خپره وي؛ نو هلته کورنۍ له منځه وړي، اقتصاد کمزوری کوي، ډار او وحشت رامنځته کوي ځوانان وژل کېږي. د دې ستونزو د حل له پاره د هېواد ټول ځوانان او علمي کدرونه مسول دی چې د خپلو علمي، تعلیمي، فرهنګي او نورو ټولنیزو فعالیتونو د لارې دا مسولیت ادا کړي او ځوانانو یا نورو وگړو ته داسې انگیزه ورکړي چې له امله جگړه، کرکه،

تعصبات کډه وکړي او پر ځای یې د هیوادوالو یوالی، پرمختګ، هوساینه او خوشحالی رامنځته شي.

ځوانان او علمي کدرونه کولای شي کوم کړکيچونه چې د کلیو، سیمو، یا د ډلو او احزابو تر منځ وي په مینه او سوله بدل کړي. دوی د خپلو اړیکو، مسولیتونو او فعالیتونو د لارې کولای شي د ولسونو تر منځ بدی، ناخوالې هوارې کړي. همدا هڅې که ګړندی شي خپل اغېز په ټول هېواد باندې هم شیندي.

همدا اوسمهال یو شمېر کړۍ غواړی زموږ په هېواد کې د وګړو تر منځ ګڼو اختلافاتو ته لمن ووهي، خو علمي کدرونه او ځوانانو په خپلو هڅو سره کولای شي د پردې پالو هر ډول دسیسې له منځه یوسي او خپلو وګړو ته د «جرګې» په څېر دا پیغام وړاندې کړي: « زموږ په جغرافیه، ګډه ژبه، ګډ کولتور او ګډ تاریخ کې د بیلټون کرښې نه ځایېږي. تاریخي افغانستان یو واقعیت دی، هغه واقعیت چې د وګړو د ګډې ژبې، ګډ کولتور او ګډ تاریخ پس منظر او حال یې موږ ته د یووالي، همغږۍ، د پردیو پر وړاندې د سرښندنو، میراني، مینې او ورور ګلوی رښتینې کېسې کوي. دغه کېسې موږ دې ته هڅوي، چې خپل برم او پرتم له پخوا لا ډېر پیاوړی او پر هغه لوري روان کړو، چې موږ لا ځواکمنوي او د بریا پر لور د یون کولو فرصت په برخه کوي. د افغانستان او افغانانو دښمنان تل هڅه کړې، چې تر هر څه لومړی زموږ یوالي ته زیان ورسوي، خو دا هڅه یې له نیکه مرغه ځای ته ونه رسېده. باور دا دی چې د وخت په تېرېدو سره به د افغانانو یووالی

د پوخوالي پړاوونه د یو واحد ملت په توګه بشپړوي او د روانو حالاتو څخه به چې پردیو د دغه توریالي ملت د کمزره کولو او وروسته پاتیوالي په موخه رامنځته کړي بریالي راووځي» «جرګه، ۱۳۹۵:».

هغه ټولنه چې د جګړې، کړکې او تاوتریخوالي سره اخته وي د هغې وګړي په تېره ځوانان، علمي کدرونه، چارواکي او نور مخور کسان په خپلو چلندونو کې د عفوی او کرم ځانګړنې ولري، ځکه دا ځانګړنه هم په یوه ټولنه کې دایمې سولې ته لار پرانیزي. د عفوی او کرم د ځانګړنې په اړه خوشحال خټک په خپل مشهور اثر دستارنامه کې ورته داسې اشاره کړې ده: «ملوک لره بایدې دي، چې د حقیقت سترګې رڼې کا، ځان جهان وګوري. چې عالم د ده محتاج شه، په دا دې شاکر اوسي، که د بی عالم محتاج کړی وی، هاله به یې څه کړل. په دا شکر بویه چې د عفو د کرم کار له لاسه نه اچوي چې لاس یې په غلیم بر شي، هم دا سوبه د ده ډېره ده. نور دې عفو کرم ورځنې دربیغ نه لري، چې تر عفو نه بهتر څه نشته، لکه د عفو لذت دی، هسې د انتقام نه دی. سلطان نه بهتر څه نشته، لکه د عفو لذت دی، هسې د انتقام نه دی. سلطان سنجر ماضي په یوه بادشاه باندې غالب شه، ژوندی یې په جنگ کښې په لاس کښېوت، هر چا ګومان دا وکړ چې وبه یې وژني. سلطان د فتح مجلس وکړ، هغه غلیم یې هم په مجلس را وباله، طعام یې پرې وخوراوه، پس د طعام یې د جواهرو ځوانونه وغوښتل، د هغه د وړاندې کښېښول .... رخصت یې کړ هغه مملکت چې د هغه و، هغه یې واړه ورکړ. امرایانو ورته ووی چې

سلطان دا څه وکړل؟! داهسې غلیم په ډېر محنت په لاس کښېوتلی سلطان پرېښ. سلطان وی: په دا شکر مې و باخښه چې دی مې په لاس کښېوت، زه یې په لاس کښېنوتم، بل چې کرم مې و عالم و ته معلوم شي چې سنجر هسې عفو، کرم لري» «ختک: ۱۳۹۳: ۲۲۰».

مخکې مو اشاره وکړه، چې په کومه ټولنه کې پورتنی ستونزې موجودې وې د هغې وگړي باید د زغم ځانگړنې هم باید ولري، ځوانان او علمي کدرونه د خپلو پیغامونو د لارې دا درک باید د ټولني وگړو ته ورکړي ځکه په دې ځانگړنې سره هم د تاوتریخوالي مخه نیول کېږي. په دې اړه استاد غضنفر په خپل اثر «کلتور او ټولنه» کې لیکلي دي: « د زغم مفهوم اوسنی نه دی خو په دې باره کې بحثونه په اوسنی زمانه کې زیات شوي دي، ځکه اوسني خلک د ټکنالوژي په برکت له یوبل سره ډېره رابطه لري او له بلې خوا خطرناکې وسلې خبر داری را کوي چې که انسانان یو بل و نه زغمي ، ممکن ټول تباه شي. د هند په تاریخ کې لوی پاچا اشوکا د زغم یو اعلی مثال دی. اشوکا چې په درېیمه میلاد مخکې پېړۍ کې اوسېده، یوفرمان صادر کړ چې د ده په قلمرو کې د ټولو قومونو او عقیدو درناوی پکار دی. اشوکا ویلي وو چې د نورو عقیدو ته درناوی خپلې عقیدې ته د درناوي سبب گرځي.... د رنسانس په زمانه او ورپسې پېړیو کې ځینو اروپایي مفکرانو د زغم د خپرولو له پاره ډېر کار وکړ. د رنسانس د وخت هالنډي مفکر اراسموس له غیر کاتولیکو سره د بې زغمه چلند په پاره کې ویلي وو چې: د ناروغ علاج د ناروغ تر وژلو غوره عمل دی. د شپاړلسمې

پېړۍ یو پروتسانت عالم سبستیان کاستیلو د کاتولیکې کلیسا د چلند په مخالفت کې ویلي دي: د یو چا وژل د یوې عقیدې خوندي کول نه بلکې د یو چا وژل دي.

انگریز فیلسوف جان لاک په ۱۶۸۸ م کې د زغم په باره کې یوه رساله وکېبله ده استدلال وکړ چې ایمان له زړه سره تعلق لري او د یو چا په زړه کې د زور له لارې ځای پیدا کول ممکن نه دي. د ده په نظر زور له لارې ممکنه ده چې یو څوک په ایمان باندې تظاهر وکړي خو تظاهر ریا او منافقت ته لار پرانیزي چې ایمان پکې زیان ویني او بلکې له منځه ځي. تاریخ راته وایي چې په اسلامي ټولنه کې مذهبي زغم زیات و. کله چې حضرت رسول اکرم(ص) مدینې ته هجرت وکړ او مسلمانان د واک څښتنان شول نو د مسلمانانو د ادارې په سیوري کې یهود او نصارا په سوله او امن کې اوسېدل. په راوړوسته پېړیو کې مسلمانانو له اسپانیا تر هنده پورې ډېرې سیمې فتحه کړې مگر نور قومو نه یې مجبور نه کړل چې خپل دین پرېږدي. هند او اسپانیا د مسلمانانو د د غسې چلند دوه مثالونه دي. هغه یې زغمي چې نن سبا په ځینو اسلامي ټولنو کې لیدل کېږي، د مسلمانو پوهانو په نظر نه د اسلام له تاریخ سره تعلق لري او نه د اسلام له اساساتو سره» «غضنفر، ۱۳۹۳: ۲۸۶».

ځوانان، علمي کدرونه او عملي هڅې:

په تېرو وختونو کې او اوسمهال هم د نړۍ په نورو هېوادونو کې جگړې، ټولنیزې ستونزې او گڼې نورې ناخوالې موجودې وي، خو هغوی

له دې ټولو ستونزو څخه د خلاصون په هدف عملي هڅې هم کړې دي . همدا علت دی چې نن له سوکالی او هوساینې سره مخ دی. زموږ په هېواد کې د سولې د تامین په اړه ځوانان او علمي کدرونه باید عملي هڅې پیل کړي.

د عملي هڅو له پاره باید ځوانان او علمي کدرونه داسې غونډې، پروگرامونه او کمپاینونه په لاره واچوي تر څو عامه ذهنیت هم خپل کړي. د دې تر څنګ په دې برخه کې دوی باید رسنۍ هم د ځان ملګرې کړي. دوی باید د جګړې د زیانونو په اړه ، د عام ولس د وینې د تویدو، وړانیو او ګڼو نورو بد بختیو په اړه لارښوونې وکړي او داسې لارې چارې پر مخ یوسي چې د ځوانانو ترمنځ همغږۍ رامنځته کړي. دا عامل هم کولای شي په ځوانانو او عامه ذهنیت کې د سولې تیوري رامنځته کړي او د جنایي او نورو جرمونو ګراف د لوړېدو مخنیوی وکړي. د دې تر څنګ د هغه مغرضو ډلو د زیاتېدو مخنیوی به هم وشي چې یو شمېر ځوانان د ځینو عواملو په اساس ور سره ملتپناه کوي.

همدا ډول ځوانان او علمي کدرونه په ټولنه باندې هم یو ډول اغېز لري، نوي ځوانان یا زده کړیالان او د ټولني نور وګړي هم د دوی اندونه په اسانه سره خپلوي. د ارواپوهنې له مخې انسان د ټولنیزو او طبیعي پېښو او چاپیریال له مخې ځینې شیان او انګېرنې خپل لا شعور کې ځای پر ځای کوي یا د نوموړي په اروا او فکر کې نفوذ کوي» بهیر، ۱۳۹۷: ۳۲».

کله چې د ټولني نور وگړي له دوی څخه متاثر کېږي، نو د دوی پیغام هم په اسانه اخیستې شي او د هغې پر وړاندې خپله ژمنتیا هم ساتي. په دې اساس همدا ذهنیت دوی کې غزونې کوې او پخېږي. په خپلو فردي او ټولنيزو فعالیتونو او چلندونه کې همدا هدف پالې چې له امله یې په ټولنه کې سوله او ارامي رامنځته کېږي.

د څېړنې پایله (نتایج)

د هرې ټولني د وگړو د پرمختګ لپاره سوله مهمه ده، د دې د تر لاسه کولو په هدف باید د ټولني مهم قشر چې عبارت له ځوانانو او علمي کدرونو څخه دی، اساسي کار وکړي. ځوانان او علمي کدرونه کولای شي د بیلابیلو لارو او فعالیتونو په اساس په خپله ټولنه کې د جگړو، تاوتریخوالي او نورو گڼو ټولنيزو ستونزو مخنیوی وکړي. ځوانان او علمي کدرونو د نړۍ په تاریخ کې ځانگړی رول لوبولی دی، همداسې د اسلام مبارک د دین په خپرېدو کې هم ځوانانو مهمه ونډه درلوده او اوسمهال د هرې ټولني ځواکمنه طبقه همدا ځوانان او علمي کدرونه گڼل کېږي. دوی کولای شي د خپلو فردي او ټولنيزو فعالیتونو د لارې د سولې د رامنځته کېدو په هدف خپلې هڅې گړندی کړي ځکه د دوی فردي او ټولنيز فعالیت د ټولني د وگړو سره د یو تار په اساس نښلول شوی دی. همدا ډول که چېرې ځوانان او علمي کدرونه د خپل مسولیت یوه اساسي موخه د سولې په اړه وې نو دوی کولای شي په خپلو فعالیتونو کې همدې اصل ته ژمن پاتې شي او د فعالیتونو سره دا پیغام هم ټولني ته وړاندې

کړي نو ټولنه به د یو لوی بدلون سره مخ شي او وگړي به یې د سولې او هوساینې په لور گامونه پورته کړي. د دې څېړنې نتایج په دوه برخو کې خلاصه کولای شو:

د څېړنې کمي نتایج

د دې څېړنې په هدف له سل تنو محصلینو (۷۰ تنه هلکان او ۳۰ تنه نجونې) څخه د څېړنې لومړنۍ پوښتنه مطرح شوې:

۱. ایا ځوانان او علمي کدرونه کولای شي د خپل ټولنیز فعالیت د لارې د تاوتریخوالي مخه ونیسي؟

د دوی نظرونه د پورتنۍ پوښتنې په اړه په لاندې جدول کې راوړل شوې دي.

محصلین (سل تنه)	ډېر عالی	عالی	متوسط	کم
۷۱ تنه	۵۷) هلکان او ۱۴ (نجونې)			
۱۲ تنه		۵) هلکان او ۷ (نجونې)		
۸ تنه			۳) هلکان او ۵ (نجونې)	
۹ تنه				۵) هلکان او ۴ (نجونې)

له همدې سل تنو محصلينو څخه د څېړنې دويمه پوښتنه مطرح شوې:
 ۲. ايا ځوانان او علمي کدرونه د فردي فعاليت د لارې سوله تامينولی شي؟

د دوی د نظرونو نتایج په لاندې جدول کې وړاندې شوې دي:

محصلين(سل تنه)	دبرعالی	عالي	متوسط	کم
۵۹ تنه	(۴۸ هلکان او ۱۱ نجونې)			
۱۶ تنه		(۷ هلکان او ۹ نجونې)		
۱۷ تنه			(۱۱ هلکان او ۶ نجونې)	
۸ تنه				(۴ هلکان او ۴ نجونې)

د څېړنې کيفي نتايج

د دې څېړنې پر مهال د ځينو استادانو سره مرکې شوې دي چې تر ډېره سره ورته دي. مور به دلته د يو څو تنو نظرونه را واخلو: د ادبياتو پوهنځي د عربي څانگې آمر ډاکټر پوهنمل محبوب الرحمن ساپي د څېړنې د لومړۍ پوښتنې په اړه خپل نظر داسې وړاندې کوي: « علمي کدر د تدريس تر څنگ ځينې ټولنيزو اړيکو په اړه هم محصلينو ته لارښوونې کوي، په يو ټولگي کې د بېلابيلو سيمو ځوانان او نجونې زده کړې کوي. د دوی ژبې سره بيلې دي، سيمې بيلې دي ځينې ليد لورې سر هم تفاوت لري خو استاد دی چې د تدريس پر مهال هغه انگيزې او درکونه دوی ته ورکوي چې د دوی تر منځ د تاوتريخوالي مخه نيول کېږي او يوه ښه فضا رامنځته کېږي. ډيری مهال مور په ټولگي کې وينو چې د يو محصل يا ځوان رواني حالت ښه نه دی، مور ورسره داسې خبرې اترې يا داسي چلند کوو چې هغه کينه يا هغه زشت عمل چې د ده په اروا يا وجود کې رامنځته شوی دی د ښو خبرو، داسې تخنيکونو د لارې له منځه يو سو چې هغه خپله نور د تاو تريخوالي څخه مخه اړ وي. کوم محصلين يا ځوانان چې داسې انگيزه واخلي نوهغوی په خپل زده کړيز چاپيريال، کورنۍ او ټولنه کې د تاوتريخوالي مخه نيسي او د مينې او پخلاينې ډکه فضا رامنځته کوي».

د البيروني پوهنتون د شرعياتو پوهنځي استاد پوهنيار عبدالقهار صميم د څېړنې د دويمې پوښتنې په اړه داسې وايي: « ځوانان او علمي کدرونه د

یوې ټولنې چراغ بلل کېږي، نو په دې اساس د دوی هر فردي فعالیت کولای شي د تاوتریخوالي مخه ونیسي او سولیزې فضا ته لاره هواره کړي. په ټولنیز بدلون کې د ځوانانو او علمي کدرونه ونډه مهمه او اغېزناکه ده، نو که چیرې ځوانان په خپل هر فردي فعالیت کې همدې برخې ته ژمن وي نو د دی د فردي فعالیتونو په پایله کې یو نوی بدلون رامنځته کېږي چې په نوره ټولنه باندې هم اغېزه کوي او په پایله کې په عامه ذهنیت کې داسې بدلون رامنځته کېږي چې د کرکې او خشونت مخه نیول کېږي».

همدا ډول د البروني پوهنتون د ادبیاتو پوهنځي د انگلیسي څانګې استاده پوهنپار مریم جان فیضي د څېړنې د دواړو پوښتنو په اړه خپل نظر داسې څرګندوي: « ټولنه خپله د ځوانانو او نورو کسانو څخه جوړه ده، چې د همدوی د ځینو فعالیتونو په اساس په یوه ټولنه کې، کرکه، تاوتریخوالی او جګړې رامنځته کېږي، نو که چې ځوانان او علمي کدرونه د ټولنې مهمه برخه وي نو د دوی ټولنیز فعالیتونه کولای شي ټول هغه خنډونه له منځه یوسي چې له امله یې کرکه، تاوتریخوالی یا جګړه رامنځته کېږي همدا ډول د دوی هر فردي فعالیت د پورتنیو ستونزو په له منځه وړلو کې اغېزناک رول لري. د ځوانانو او علمي کدرونو فردي فعالیتونه یو ځای کېږي او یو لوی پیغام له ځان سره لېږدوي چې د ټولنې په نورو برخو باندې هم اغېزه کوي او د همدې اغېزې په پایله کې یو لوی فکري بدلون رامنځته کېږي چې همدا فکري بدلون د سولې په رامنځته کېدو کې اساسي

رول لري. که په لنډه توګه ووايو د ځوانانو او علمي کدرونو فردي او ټوليز فعاليتونه د ټولني په نورو برخو کې په فکري او رواني لحاظ بدلون رامنځته کولای شي او دا بدلون د تاوتريخوالی او جګړې مخه نيسي».

نو له پورتنیو نتایجو او تحلیلونو څخه لیدل کېږي، چې په یوه ټولنه کې د سولې د رامنځته کېدو په اړه د ځوانانو او علمي کدرونو هڅې، فعاليتونه او لید لوري د ټولني د نورو وګړو په پرتله ډېر ګټور ثابتېږي. په ټولنه کې ځوانان او علمي کدرونه هغه برخه ده، چې د ټولني په پرمختګ، فکري بدلون او نورو ټولنيزو بدلونو کې اساسي رول لوبولی شي.

ماخذونه

الفت، گل پاچا. (۱۳۸۴). لوړ خیالونه او ژور فکرونه. پېښور: دانش خپرندویه ټولنه.

بهیر، فهیم. (۱۳۹۷). د ادبیاتو نوې کرښې. جلال اباد: مومند خپرندویه ټولنه.

بهیر، فهیم. (۱۳۸۹). ایا په افغانستان کې قومي بحران وجود لري؟ گنج اونیزه (درېیم کال، ۳۲ گڼه). کابل: مومند مطبعه.

جرگه، (۱۳۹۵). د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت مجله (۹۳ گڼه). کابل: د سرحدونو او قبایلو چارو وزارت.

ختک، خوشحال. (۱۳۹۳). دستارنامه. جلال اباد. مومند خپرندویه ټولنه.

درانی، مومنه (ژباړونکې). (۱۳۹۴). اخلاق د امام غزالي له نظره. جلال اباد: هاشمي خپرندویه ټولنه.

رحماني، گل رحمن. (۱۳۹۵). زړلتون. جلال اباد: مومند خپرندویه ټولنه. شریفی، محمد فاضل. (۱۳۸۹). ښونځي د کمال او فضیلت روزنځی. کابل:

د صبور طباعتي او صناعتی مطبعه.

غضنفر، اسدالله. (۱۳۹۳). کلتور او ټولنه. جلال اباد: مومند خپرندویه ټولنه.

وزیری، دولت. (۱۳۹۴). کره خبرې. پېښور: میهن خپرندویه ټولنه.

نقش محوری تحصیلات عالی در تقویت صلح افغانستان

پوهنیار نور محمد حشمت

دانشکده حقوق و علوم سیاسی، دانشگاه البیرونی

خلاصه

تعلیمات صلح، یکی از موضوعات مهم و اساسی است که در این اواخر شامل پروگرام‌های تحصیلات عالی در تمام کشورهای جنگ زده شده. افزون بر آن افغانستان که چهاردهه جنگ را پشت سر گذاشته تعلیمات صلح مثل غذا یک نیاز مبرم است. خوشبختانه وزارت تحصیلات جمهوری اسلامی افغانستان تعلیمات صلح را در تمام پوهنتون‌های افغانستان شامل برنامه درسی نموده است. اینجاست که نقش کلیدی تحصیلات عالی در تقویت صلح برازنده و روشن می‌باشد. استادان که ستون فقرات تحصیلات عالی کشور اند می‌توانند نقش محوری را در قسمت تغییر مثبت اذهان محصلین صلح جو ایفا نمایند. استادان و محصلین با ارایه مقالات علمی، کنفرانس‌ها و ورکشاپ‌ها پیرامون صلح - حکمیت، مذاکره، میانجی‌گری و کاهش خشونت نقش ارزشمندی را انجام می‌دهند.

البته در نوشتار این مقاله از روش توصیفی و تحلیلی استفاده به عمل آمده است. شیوه تحقیق بیشتر کتابخانه‌یی است و از منابع ملی و بین‌المللی استفاده بهینه صورت گرفته است.

کلید واژه: صلح؛ تحصیلات عالی و نقش صلح.

مقدمه

جنگ و صلح دو اصطلاحی با هم پیوسته است که از آوان پیدایش بشر با بشردست و پنجه نرم می‌کنند. زندگی بشریت با این دو پدیده گره محکم خورده است و جز لاینفک زندگی همه انسان‌ها در روی زمین شده است. صلح یکی از خواست‌های حیاتی و فطری بشر است. زندگی بدون داشتن فضای امن، سخت و ناگوار می‌باشد. هرگونه تلاش انسان در حیات دنیایی برای ایجاد فضایی صورت می‌گیرد که بتواند به آسانی و خوبی در آن زندگی کند و به سعادت و خوشبختی برسد. این در حالی است که یک روی دیگر حیات آدمی را جنگ تشکیل می‌دهد. به باور برخی از اندیشمندان، جنگ نیز جز ضروریات و لازمه زندگی بشر است. از اینرو گفته می‌توانیم، اگر کسی می‌جنگد نیز به دنبال دست‌یابی به خوشبختی است. اما جنگ بسیاری اوقات باعث

هلاکت بنی بشر شده و حیات او را میگیرد. کشتارهای دسته جمعی، نسل کشی‌ها، خشونت‌های غیر قابل توصیفی را انجام داده که باعث شده تا تعدادی دیگری از همین آدمی زادگان چاره‌ی را برای جلوگیری از آن جستجو نمایند (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۶).

بنابراین، راه حل برای مهار خشونت و جنگ چیست؟ بدون شک که جواب همگان صلح پایدار است. مردم افغانستان که چهاردهه جنگ را سپری کرده است، تشنه صلح اند و آرزوی همیشه‌گی شان صلحی است که مردم در سایه آن به سعادت و خوشبختی رسیده و در فضای امن زندگی مسالمت آمیز داشت باشند. پس به خاطر رسیدن به این هدف نیاز است که روی افکار و اندیشه‌های صلح جویانه کارهای مفید و موثری صورت گیرد. سوال: با استفاده از کدام شیوه‌ها میتوان روی تغییر اذهان عامه کار کرد؟ بهترین گزینه موسسات تحصیلات عالی، نیمه عالی و معارف است که جوانان از خشونت و جنگ دست بردارند. اینجاست که نقش موسسات تحصیلات عالی در تامین و تقویت صلح روشن می‌گردد. برای اینکه به نقش تحصیلات عالی افزوده شود بهترین راه حل این است که موضوعات صلح و حل منازعه در نصاب تحصیلات عالی

منحیث یک مضمون اساسی گنجانیده شود. تمام محصلین و بطور اخص محصلین بخش علوم اجتماعی منحیث فعالان صلح در تقویت صلح نقش برزنده را ایفا نمایند. خوشبختانه در این اواخر وزارت تحصیلات عالی جمهوری اسلامی افغانستان مضمون صلح و حل منازعه را در نصاب درسی گنجانیده است. در همین مقاله که خوانندگان گرامی به خوانش می گیرند روی نقش موسسات تحصیلات عالی در تامین و تقویت صلح تمرکز میگردد.

بیان مسله

یکی از مشکلات اصلی جامعه افغانستان جنگ و خشونت است که طی چهاردهه مردم به آن دست و پنجه نرم می کنند. جنگ باعث فقر، خشونت، بدبختی، عقب ماندگی کشور، پیدا نکردن دسترسی به آموزش و پرورش سالم گردیده است و اثرات خویش را از لحاظ جسمی و روانی بر مردم گذاشته است. بناً چگونه می توان به صلح پایدار دست یافت؟ برای دستیابی به صلح راه های مختلفی وجود دارد اما در این مقاله نویسنده روی نقش تحصیلات عالی در تقویت صلح تمرکز نموده است. تحصیلات عالی که با آموزش نسل

جدید و آینده و تولید منابع انسانی سرو کار دارد نقش براننده‌ای در قسمت تامین و تقویت صلح داشته است.

استادان و دانش آموزان با فراگیری دانش و مهارت دستیابی به صلح بر جامعه اثر گذار اند. این جاست که کلید مسئله یعنی مشکل جنگ با دادن نقش به تحصیلات عالی بیشتر متصور است.

پیشینه تحقیق

نقش تحصیلات عالی در قسمت تقویت صلح در افغانستان در این اواخر مطرح بحث قرار می‌گیرد. علاقه مندان تحقیق پیرامون صلح کارهای تحقیقی انجام داده اند. اما پیرامون نقش تحصیلات عالی در تقویت صلح عده‌ای محدودی از نویسندگان مقالاتی نوشته اند. بطور مثال: لیلا بیلتا پیرامون نقش تحصیلات عالی در اعمار صلح در چهارچوب نورم‌های تعلیمی جهانی و قراین محلی داشته است. نویسنده تذکر داده شده نقش تعلیم را در حوزه جهانی شدن نیز به بحث گرفته است (Beleuta, 2017). ماریانا دلگادو پیرامون نقش پوهنتون‌ها در اعمار پروسه صلح در زمینه منازعه مصلحانه بحث کرده است (Delgado, 2008). اما نویسندگان بطور تخصصی پیرامون نقش تحصیلات

عالی در وضعیت کنونی افغانستان بحث های جالب و مثمر نداشته اند. بنأ ضرورت است که پیرامون این موضوع سرنوشت ساز تحقیق صورت گیرد.

ضرورت صلح و حل منازعات

۱. صلح مثل غذا ضرورت مردم افغانستان است. به خصوص نسل جوان نقش سازنده ای در قسمت آوردن صلح دارند. بنأ ضرورت است که همین نسل بطور تخصصی صلح و حل منازعه را بیاموزند. بنأ تحصیلات عالی در قسمت حل منازعات و آوردن صلح نقش سرنوشت سازی دارند.
۲. تحصیلات عالی با پرورش جوانان اعم از دختر و پسر سرو کار دارد. بنأ این سکتور حکومت در قسمت پرورش اندیشه های صلح جویانه و کاهش خشونت از اهمیت قابل ملاحظه ای برخوردار است.

هدف اصلی تحقیق :

تبیین نقش تحصیلات عالی افغانستان در قسمت تقویت صلح و کاهش جنگ و خشونت.

اهداف فرعی قرار ذیل اند:

- (۱) ارایه مفهوم اصلی تحصیل و تقویت صلح.
- (۲) بررسی نقش آموزش و پرورش در نظام بین المللی.

سوال اصلی: موسسات تحصیلات عالی در تقویت صلح افغانستان چی نقش را ایفا کرده میتوانند؟

سوالات فرعی

- (۱) جنگ چیست؟
- (۲) مفهوم صلح چیست و دین مقدس اسلام در زمینه چی بیاناتی داشته است؟
- (۳) هدف آموزش در نظام بین المللی چیست؟

روش انجام تحقیق: در انجام این تحقیق از روش توصیفی و تحلیلی استفاده به عمل می آید. شیوه تحقیق بیشتر کتابخانه‌یی است و به قوانین نافذه کشور و گزارشات مراجعه می‌گردد.

مفهوم جنگ و اثرات منفی آن

در علوم سیاسی مفهوم جنگ عبارت می‌شود از نبرد گروهی دو جمعیت برای تامین منافع هرچه بیشتر شان که می‌تواند از هر دست باشد، اعم از منافع

اقتصادی - سیاسی یا غرورهای ملی شان (فرهیخته، ۱۳۷۷: ۳۳۲). با توجه به تعریفی که از جنگ ارایه شد، در جنگ افغانستان نیز تضاد منافع در سطح ملی و بین‌المللی موجود بوده است. دامنه‌ی این جنگ خان مان سوز که میلیون‌ها کشته، زخمی، یتیم، بیوه و بی‌سرپناه به جا گذاشته است. علاوه بر آن خسارات مادی و معنوی آن غیر قابل جبران بوده است. ممکن است یک بخشی بزرگی از جنگ طولانی افغانستان ریش جهل و نادانی بوده است.

عده‌ای از مردم ناخواسته در جنگ‌های داخلی سهیم شدند. این جنگ‌ها در بسیاری از موارد تحمیلی بوده است که بیگانگان در شعله ور کردن آن نقش چشم‌گیری داشته و مردم افغانستان منحیث یک ابزار بنا بر نبود دانش صلح مورد استفاده قرار گرفته‌اند. سوال این‌جاست که این جنگ چی اثراتی منفی را در جامعه ما به جا گذاشت؟ که ذیلاً پاسخ آنها ارایه می‌گردد. نقش تحصیلات عالی افغانستان در کاهش اثرات به جا مانده از جنگ چگونه تمثیل شده است؟ جنگ‌های افغانستان طوری‌که در پراگراف بالا تذکر داده شد خسارات مالی و جانی را به مردم افغانستان به میراث گذاشت که اثرات منفی آن عبارت‌اند از:

اول: میلیون ها تن از هموطنان ما کشته، زخمی و عده‌ای کثیری مجبور به فرار از کشور شدند.

دوم: زیرساخت‌های علمی و اکادمیک، میراث‌های فرهنگی و زیربناهای اقتصادی مردم افغانستان از بین رفت.

سوم: مشکلات روانی ای که مستقیم و یا غیر مستقیم متوجه مردم افغانستان شد و نیز باعث بوجود آمدن نفاق و خشونت در بین سیاسیون، جامعه روشن‌فکری و حتی در سطح پائین‌تر شامل هر خانواده از باشندگان این وطن گردید.

چهارم: نظام اجتماعی افغانستان را از هم پاشانید. تبعیض، نفاق، خصومت و دشمنی را در میان مردم ایجاد نمود؛ افغانستان را تبدیل به میدان رقابت‌های سیاسی و اقتصادی حکومت در سطح منطقه و جهان گردانید.

پنجم: پروسه ملت‌سازی را به چالش مواجه نمود. در اخیرس: حاکمیت ملی افغانستان را که مربوط به حیثیت و وقار مردم افغانستان میشود مورد سوال قرار داد.

حل موضوعات فوق ضرورت به تلاش‌های خسته‌گی نا پذیر مردم افغانستان دارند. یگانه راه‌حل آن این است که مردم افغانستان از لحاظ ذهنی به صلح و

آرامش رو بیاورند و به خشونت و جنگ نه گویند. با این همه، باید بدانی صلح چی مفهوم را افاده می کند؟ آیا تحصیلات عالی با صلح رابطه‌ی دارد؟ برای دریافت پاسخ پرسش‌ها ضرورت ارایه مطالب و موضوعات بعدی است.

مفهوم صلح و دیدگاه اسلام پیرامون آن

صلح در لغت به معنی آشتی، سلم و تراضی میان متنازعیان. (فرهنگ دهخدا) صلح در اصطلاح عبارت از رفع حالت جنگ است؛ یعنی هرگاه در جایی جنگ باشد و این حالت جنگی برداشته شود، خود به خود پدیده صلح بوجود می آید و جای جنگ را می گیرد (جمعی از نویسندگان، ۱۳۹۵:۱۸).

ادیان آسمانی به شمول مسیحیت و یهودیت پیرامون صلح بیانات واضح و روشنی داشته اند که بنابر ضرورت و اهمیت موضوع هدایات دین اسلام را به بحث می گیریم. دین مقدس اسلام پیرامون صلح آیات صریح و واضح را برای رهنمایی بشر نازل نموده است.

کلمه صلح ۴۱ بار در قرآن کریم ذکر شده است. چنانچه یکی از آیه‌های

قرآن کریم چنین مشعر است (**و اناطائفان من المومنین اقتلوا فاصلحوا**

بینهما) ترجمه: و اگر دو گروه از مومنان با یکدیگر به جنگ برخاستند، میان

شان صلح برقرار کنید (قران کریم، الحجرات: ۹). این دستور شریعت برای کسانی که در مورد جنگ و اضرارش می‌دانند، تلخی‌های آن را چشیده‌اند و درد و رنج آنرا در تار و پود بدن خود احساس می‌کنند و خلاصه این که چیز فهم‌اند دستور صریح، واضح و قاطع می‌دهد که به عنوان یک وظیفه تبعیدی فرصت‌ها را از دست نداده در اصلاح آن بی‌صبرانه و همه‌جانبه بکوشند. هم‌چنان زمانی که از پیامبر(ع) پرسیده شد ای‌العمرالاحب‌الله کدام عمل پیش‌الله متعال محبوب‌تر و دوست‌داشتنی‌تر است؟ پیامبر جواب داد: اصلاح ذات‌بین‌کم اصلاح و آشتی کردن در میان خودتان و نیر پیامبر(ص) اصلاح میان مردم را بهتر و با فضیلت‌تر از نماز و روزه معرفی کرده و گفته است: آیا عملی را بر شما نشان بدهم که بهتر از روزه و نماز شما است؟ اصحاب گفتند بلی. پیامبر(ص) فرمود اصلاح ذات‌بین‌کم. ایجاد اصلاح و آشتی در میان خودتان (ریاض الصالحین).

پس از نصوص دینی چنین می‌آموزیم که صلح نه‌تنها یک امر نیکو و پسندیده است بلکه یک امر دینی است که متوجه مسلمان مکلف می‌باشد. در صورت تعلل و بی‌توفاتی به پیش‌الله متعال مسئول خواهند بود و شریک جرم و گناه

آنانی که در گیر جنگ اند. اسلام عزیز یک دین صلح و امنیت است و صلح در اولویت این مکتب فکری قرار داشته است. خداوند (ج) مردم را به صلح و صمیمیت تشویق و دعوت نموده است. بناً من حیث یک مسلمان وجیبه دینی و ایمانی همه‌ی ماست که زندگی ما را با زیور صلح آراسته نموده و از خانواده‌های خود صلح و محبت را آغاز و به سطح جامعه فعالین صلح باشیم.

مفهوم تحصیل و نقش آن در اعمار صلح

تحصیل در لغت به معنی به دست آوردن ، آموختن و کسب آماده است (فرهنگ معین). به مفهوم عام تحصیل عبارت است یک پروسه فراگیری دانش و مهارت است. پروسه فراگیری دانش از یک فرد به فرد دیگر از چندین راه امکان پذیر است، از طریق زبانی به شکل سنتی و یا با نشستن در یک مکان سازماندهی شده مثل یک مکتب و یا یک پوهنتون (Beleuta:2017:11).

کمیسیون بین المللی یونسکو در مورد فراگیری آموزش و پرورش قرن بیست و یک اعلام می دارد که آموزش و پرورش باید پیرامون چهار فراگیری بنیادی و اساسی برای دانش فردی باشد:

۱. آموختن برای شناختن، یعنی دستیابی به امکانات ارتقاء شعور فردی؛
۲. آموختن برای فراگیری عملی، به منظور توانایی تاثیرگذاری بر محیط؛
۳. آموختن برای زندگی با یکدیگر، به منظور مشارکت و همکاری با دیگران در زمینه زمینه تمام فعالیت های انسانی؛
۴. بلاخره، آموختن برای شایسته زیستن در جلوه های فردی، اجتماعی و محیطی (هاشمی، ۱۳۹۱: ۵۰۹)

علاوه بر آن، مطالعاتی که توسط یونسف در سال ۲۰۱۱ پیرامون نقش تحصیل در اعمار صلح صورت گرفته چنین بیان می کند " تحصیل مهم ترین وسیله انکشاف بشر و کاهش دهنده فقر است. بیشتر از آن تحصیل در ایجاد شهروندی مدرن و شامل ساختن آنها به عنوان عضو جامعه سیاسی و اقتصادی نقش دارد. سیمای ماهیت فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی یک جامعه با بطور عموم متأثر از تعلیم میشوند و به خصوص در زمینه جنگ، اختلاف، بعد از کشمش، آفات طبیعی، بی جایی نفوس، جدایی نسبت به جوامع و کشورهای که حالت عادی دارند، نقش تحصیل سازنده است (Beleuta:2017:11).

هدف آموزش در نظام بین الملل و تقویت صلح

هدف از بهره مندی افراد از آموزش و پرورش در نظام بین المللی، ارتقاء شخصیت انسان و ایجاد معرفت برای توسعه صلح و دوستی بین تمام ملل است. بند ۱ ماده ۲۶ اعلامیه جهانی حقوق بشر در این خصوص اعلام میدارد. "آموزش و پرورش باید طوری هدایت شود که شخصیت انسانی هرکس را به حد اکمل رشد آن برساند و احترام و حقوق و آزادی های بشر را تقویت کند. آموزش و پرورش باید حسن تفاهم، گذشت و احترام به عقاید مخالف و دوستی بین تمام ملل و جمعیت های نژادی یا مذهبی و همچنین توسعه فعالیت های ملل متحد را در راه حفظ صلح تسهیل نماید". اگر به متن اعلامیه دقت شود هدف اساسی آموزش و پرورش حفظ صلح و تسهیل آن است. بنابر نظام آموزشی و تحصیلی افغانستان طوری تنظیم گردد که صلح و آرامش را تقویت و تسهیل بخشد (هاشمی، ۱۳۹۱: ۵۱۰).

دین مقدس اسلام پیرامون ارتباط صلح و علم آیات متعددی بیان کرده است. کلمه علم ۴۸۸ بار در قرآن کریم تذکر داده شده است. به نظر نویسنده هدف کثرت تذکر علم در قرآن کریم ارزش دادن به علم است و تنفر بیزاری از جهل

و نادانی که سرمنشه همه شومیت‌ها و شرارت‌ها است. مثلاً اولین بار حضرت آدم (ع) را خداوند (ج) علم آموخت: و علم آدم الاسماء کلها ثم عرضهم علی الملائکه فقال انبیونی باسمائ هو الاء ان کنتم صادقین ترجمه: الله متعال به حضرت آدم (ع) همه نام‌ها و ضرورت‌های زندگی‌اش را آموختاند. سپس آنها را به فرشته‌گان عرضه داشت و فرمود اگر راستگو هستید نام‌های این‌ها را به من خبر دهید (قران کریم، البقره: ۳۱).

هم‌چنان در مورد تمیز و تفریق میان جایگاه عالم و جاهل می‌فرماید. هل یتوی الذین یعلمون و الذین لایعلمون ترجمه: آیا برابر است آنانی که عالم و دانشمند اند با آنانی که جاهل و نادان اند. وقتی که عالم و جاهل برابر نیست پس در قسمت صلح مسئول کیست؟ قران کریم وظیفه عالم را تعیین و تشخیص نموده است.

(اناطافتان من المومنین اقتلوا فاصلحوا بینهما). ترجمه و اگر دو گروه از مومنان با یکدیگر به جنگ برخاستند، میان‌شان صلح برقرار کنید (قران کریم، الحجرات: ۹). بناً کلید تمام مشکلات روی زمین علم است. چون خداوند کریم میدانست که اولین انسان روی زمین و آخرین پیامبر روی زمین

علم آموخت. بناً این جاست که در قسمت آوردن صلح نیز به علم و دانش چنگ بزنیم. برای حل مشکلات پایدار جنگ و آوردن صلح نقش کلیدی تحصیلات عالی را نباید فراموش کرد.

نقش تحصیلات عالی در تقویت صلح

نهادهای علمی و اکادمیک که در عرصه تحصیلات عالی افغانستان به فعالیت‌های مستمر و مداوم شان ادامه می‌دهند ستون فقرات جامعه را تشکیل می‌دهند. استادان و دانش آموزان بهترین مهره‌ها مثل ستاره گان و سیاره‌ها هستند که در این کره خاکی فعال هستند. در تمام جهان این پژوهشگران و استادان هستند که گره‌گشای مشکلات هستند. برای حل معضلات پیچیده راه حل‌های علمی و سنجیده شده دریافت می‌کنند. در قسمت پایان جنگ و محو خشونت این استادان می‌توانند منحيث مهره‌های کلیدی نقش ایفا نمایند. فعالیت‌های استادان و محصلین در زمینه‌های ذیل میتواند به روند صلح کمک کند:

۱. رشته حقوق و علوم سیاسی با ایجاد مجالس مشوره دهی حقوق و سیاسی بطور غیر رسمی و بطور رسمی آن با کلینیک‌های حقوقی به حل منازعات کمک می‌کند. تقدیم دانش آموختگان حقوق با اندیشه مثبت گرایي و صلح جو که

شامل دستگاه‌های عدلی و قضایی میشوند در قسمت ایجاد فضای صلح و جلوگیری از خشونت می‌توانند نقش برآزنده ای ایفا نمایند. دانش آموخته‌گان رشته دیپلماسی در قسمت منازعات بین‌المللی نقش برآزنده ای را ایفا می‌نمایند.

۲. رشته زراعت با تربیه دانش آموختگان زراعت و مالداری می‌تواند انقلاب‌های سبز و سفید را در افغانستان راه‌اندازی کند. نقش این دانشکده در قسمت ایجاد محط سالم زیستی از جایگاه ویژه ای برخوردار است.

۳. رشته طب با تربیه دانش آموخته‌گان علوم طبی در رشته‌های روانشناسی، داخله، اعصاب، قلب و غیره بخش‌ها نقش اساسی در تربیه سالم و کاهش خشونت در جامعه دارد.

بطور مثال: امروز خشونت جوانان بطور قابل ملاحظه صحت، صفا را صدمه زده و جرایم را نیز افزایش داده است، همچنان موثریت جوانان را کاهش داده و شیرازه اجتماعی را برهم زده است. علاوه از صدمات روانی، زخمی و مرده‌ها خشونت جوانان خطرات صحی را مثل سگرت زدن، اعتیاد به مواد مخدر و سواستفاده‌های جنسی را افزایش داده است. اینها همه در مصاب به امراض

ساری، سرطان، شکر، بارداری زود هنگام و انتقال امراض جنسی به شمول ایدز نقش دارند. بناً اینجاست که رشته طب در قسمت حل مشکلات فوق نقش اساسی دارد. داکتران سالم با اخلاق سالم تضمین کننده سلامت ، صلح و کاهش خشونت در جامعه هستند (<https://www.who.ing>).

۴. رشته‌ی اقتصاد، تجارت، اداره و مدیریت ارتباط نزدیک با رشد اقتصادی کشوری دارند. رشد اقتصادی و کاهش فقر ارتباط مستقیم با صحت و کاهش خشونت و جنگ دارد. مثلاً بیشترین چالش‌های قابل شمارش پیرشدن جمعیت هولناک است. در ۴۰ سال آینده ، ۸۰٪ مردم جهان بالای سن ۶۰ سال در کشورهای با درآمد کم و متوسط خواهد بود. تعداد نفوس آنها از تمام مجموع نفوس کشورهای با درآمد بالا زیاد تر خواهد بود. در عین زمان ۳۳۰ میلیون نفر چین و ۲۰۰ میلیون در هند بالای سن ۶۰ بوده و ۱ چهارم حصه نفوس آمریکای لاتین و کشورهای کارابین دارای عین گروپ سنی خواهد بود. بناً رشد اقتصادی در کاهش فقر و جلوگیری از خشونت نقش دارد. در کشورهای کم درآمد خشونت‌های خانوادگی و جنگ‌های داخلی بیشتر است.

یافته ها

۶. برای کاهش خشونت و پایان جنگ روی اندیشه‌های صلح جویانه جوانان در سطح نهادهای تحصیلات عالی باید کار کرد.
۷. افزودن مضمون صلح و حل منازعات در نصاب پرشته های علوم اجتماعی زمینه‌ها را برای بستر سازی و اعمال صلح پایدار فراهم میسازد.
۸. تنها بی‌سوادان نیستند که خشونت و جنگ می‌کنند بلکه تحصیل یافته‌گان علوم و فنون نیز به خشونت و جنگ دست میزنند. بناً روی تغییر ذهنیت تحصیل یافته‌گان نیز باید کار کرد.

نتیجه گیری

برای این که در جامعه افغانستان جنگ پایان یابد و خشونت کاهش داده شود، باید که به تحصیلات عالی نقش داده شود. تحصیلات عالی در شست‌شوی مغزها تاثیر قابل ملاحظه داشته است. جایگاه و نقش صلح و حل منازعه در نصاب تحصیلات عالی افغانستان در تمام رشته‌های تحصیلی واضح و روشن شود. جای شکی نیست که تحصیل یافته‌ها نیز در بسیاری از جنگ‌ها به گونه

غیر مستقیم دخیل اند و سبب خشونت های روانی، فزیک و ساختاری شده اند و حتی در بسیاری از موارد عامل تشویق طبقه بی سواد در جنگ ها میشوند. بنأ برای اینکه صلح پایدار در جامعه نهادینه شود روی اندیشه های صلح جویانه در هر دو طبقه تحصیل یافته و مردم بیسواد کار های صورت گیرد.

بدون شک تحصیل یافته های جامعه الگوهای جامعه اند که تاثیرات قابل ملاحظه بر سایر مردم دارند. بنأ نهادینه شدن کورس های صلح و حل منازعه در پوهنتون های کشور بهترین گزینه برای رفع چالش های جنگ، پایان جنگ و رفع خشونت می باشد. تحصیلات عالی با تغییر اذهان عامه در جامعه سرو کار دارد. بنأ تغییر در جامعه بدون تغییر در نصاب تحصیلات عالی و به خصوص در اندیشه های صلح جویانه امکان پذیر نیست.

در اخیر، ای هم وطن صلح از من و تو آغاز میگردد. خداوند (ج) می فرماید انا الله لا یغیر ما بقوم حتی یغیر ما بانفسهم (قرآن کریم ، الرعد: ۱۱). ترجمه: (خداوند هیچ قومی تغییر وارد نمی کند تا زمانی که ما بر نفس های خود تغییر وارد کنیم). پس بیائید از همین حالا آغاز کنیم.

پیشنهادات

۱. تدریس مضمون صلح و حل منازعه بطور عملی آن در نهادهای تحصیلات عالی.
عالی.
۲. هر فرد منحیث فعال صلح در سطح جامعه مسئولیت‌های علمی، دینی و ایمانی خویش را ایفا نمایند.
۳. هر فرد جامعه در مرحله اول خود را اصلاح کند و سپس در تلاش تغییر و اصلاح جامعه گام‌های عملی بردارد.

مأخذ

۱. قران کریم
۲. صمیم، عبدالمجید و جمعی از نویسندگان. (۱۳۹۶). آموزش صلح و حل منازعات، هرات: مرکز صلح پوهنتون هرات.
۳. ریاض الصالحین.
۴. فرهنگ دهخدا.
۵. فرهنگ معین.
۶. فرهیخته، شمس الدین. (۱۳۷۷). فرهنگ فرهیخته واژه ها و اصطلاحات سیاسی - حقوقی، بهار شمالی: انتشارات زرین.
۷. هاشمی، سید محمد. (۱۳۹۱). حقوق بشر و آزادی های اساسی، تهران: نشر میزان.
۸. Beleuta, Lulia. (2017). The role of Higher Education in Peacebuilding – An Interplay of Global Education Norms and Local Contexts: Norwegian University of Life Science.
۹. Delgado, Mariana. (2008). The role of higher education in peace building and reconciliation

process, Article vol.5: Global University Network for
Innovation

۱۰. (<https://www.who.int>).